

79 ZOEMERS & 44 VOGELS vliegen voorbij

Lente
2026

PUUR natuur

Rondje Eemland

Langs bloemen, bijen
en weidevogels

Stadsnatuur

Vrij spel voor dieren
in Eindhovens bos

zandbij

STA ME BIJ

Natuurmonumenten

Bestuivers in nood

250 soorten

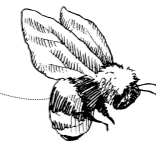
Een zonnige gele zee van bloemen, daar kikker je van op. Als je er eentje plukt en de holle stengel breekt, komt er een melkachtige substantie vrij. Iedereen weet meteen waar je het over hebt. Een paardenbloem. Toch bestaat dé paardenbloem niet. In Nederland zijn rond de 250 verschillende soorten paardenbloemen ontdekt. De aantallen kunnen hoger zijn, want weinig mensen hebben

zich echt in de plant verdiept. Wat al die paardenbloemen gemeen hebben, is dat insecten gek op ze zijn. Niet alleen omdat ze bijna het hele jaar door bloeien. Maar ze produceren ook nog eens veel nectar en stuifmeel. En dat trekt veel insecten aan. Zoek een plekje op waar veel paardenbloemen bloeien en bekijk ze eens nader. Wie weet ontdek je de 251ste soort. 🌱

Mathiska Lont
Boswachter De Weerribben-
Wieden (Ov)
📷 [instagram.com/mathiska1](https://www.instagram.com/mathiska1)

BEELD: NATURE IN STOCK

BESTUIVERS

what's in a name ...

- piemelkrieltje * draak * melkelfje * dambordje
- * wrattenbijter * roodgatje * hommelmallota * pluimwoudzwever * gewoon weidegitje
- * driehoekselfje * Limburgs platvoetje * vlinderstrikje
- * stadsreus * bosknikspriet * platbek * bloedbij * vliegende speld * zwart soldaatje * korsetzweefvlieg * landkaartje
- * morgenrood * gehakkelde aurelia * nonvlinder
- * hermelijnvlinder * dromedaris * koevinkje * kameeltje
- * harlekijnvlinder * hyena * krakeling * Nijmeegse kapel
- * rood weeskind * witte tijger * zilveren maan
- * bolle fopwesp * bloembladloper * echte wespvlieg
- * metselbij * behangersbij * bladsnijder * late hommelm
- * slobkousbij * grote wolbij * dikpootbij * langhoornbij
- * keizersmantel * tapijtbij * bolle fopwesp * bloembladloper
- * zilveren fluitje * boloog

PUUR doeners

In alle delen van het land zetten vrijwilligers zich in om natuur en erfgoed te beschermen. Zo ook deze voedselambassadeurs die vanuit het programma 'Rotterdam de boer op!' bij Rotterdamse bedrijven natuurinclusief en lokaal geproduceerd voedsel op de kaart zetten.

Lilan Lie
"Nabijheid creëert verbinding, zorg en begrip. Daarom wil ik als voedselambassadeur de verwondering en liefde voor natuurlijk en lokaal eten verspreiden, te beginnen op de werkvloer."

Sandra Tetteroo
"Tijdens mijn opleiding biologische landbouw ontdekte ik hoeveel boeren en makers bezig zijn met het produceren van (h)eerlijke lokale producten. Daarom wil ik mensen bewust maken van de kracht van hun voedselkeuzes."

Pieter de Groot
"Met veel plezier schotel ik, als chef, de meest kleurrijke en seizoensgebonden gerechten en diners voor. Als dat ook nog eens lokaal en biologisch is ingekocht, maak je mij helemaal blij!"

Sandra Schep
"Met de lunch zijn we vaak op ons werk. Als alle bedrijven in Rotterdam ervoor kiezen om lokaal en natuurinclusief te lunchen... Bedenk eens hoeveel positieve impact we dan met elkaar maken!"

Sebastiaan Thijs
"Als kaasmaker en thuishok wil ik laten zien hoe lekker en verbindend lokaal eten is. Zo werken we samen aan een eerlijker voedselsysteem voor producenten en consumenten."

Esther van Leeuwe
"Heerlijk, duurzaam en lokaal eten gaan prima samen. Ik wil mensen inspireren en helpen ontdekken dat eerlijke keuzes ook eenvoudig én ontzettend lekker kunnen zijn."

BEELD: RENEDENGEELSMAN

COLOFON

Puur Natuur valt elk kwartaal op de mat van de leden van Natuurmonumenten.

Vragen over je lidmaatschap?

Vind het antwoord op nm.nl/contact of bel met (033) 47 97 111.

Opzeggen van je lidmaatschap

Telefonisch via onze Ledenservice: (033) 47 97 111 of online: nm.nl/opzeggen

Puur Natuur Reacties:
puurnatuur@natuurmonumenten.nl
ISSN:2213_218X

Aan dit nummer werkten mee

Stefan Claessens, Wilco Meijers, Astrid Schoenmaker, Petra Strijdhorst, Kirsten Dorrestijn, Linde Slikboer, Wouter van Steenis, Robert Ketelaar, Michiel Purmer, Tamara Koekoek, Oscar den Ouden, Floor Woortman, Vincent Luyendijk, Vincent Schepers, Rita Oppenhuizen, Roel Posthoorn, Alize de Vries, Caroline Togni (Maters en Hermsen) en de boswachters Miranda Fieret, Niels Visker, Niek van 't Klooster, Arjan Oosterhof, Anouk Ballot, Natascha Hokke, Ronald Messemaker en Mathiska Lont.

Art direction & vormgeving

Anke Revenberg, Kaisa Pohjola, Marjolijn Schoonderbeek (Maters en Hermsen)

Foto omslag

Alamy - Peter Atkinson

Prepress Studio Boon

Productiebegeleiding

EMP

Brandkeepers

Druk, papier, biofolie

Mohn Media

Mohndruck GmbH, Gütersloh drukt

Puur Natuur op FSC Mix Credit papier.

Verzending

PostNL vervoert Puur

Natuur en compenseert de volledige

CO₂-uitstoot hiervan.

WELLEZER, MAAR NOG GEEN LID?

Word nu lid van Natuurmonumenten

nm.nl/word-nu-lid

CONTRIBUTIES EN GIFTEN

Jouw contributie en/of gift kun je

overmaken op rekeningnummer

NL69 INGB 0000 0099 33.

nm.nl/doemeer

WORD VRIJWILLIGER

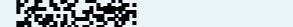
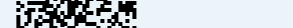
Dankzij onze enthousiaste en onmisbare

vrijwilligers blijft de natuur mooi en staan

de deuren van onze bezoekerscentra

open. Ook vrijwilliger worden?

nm.nl/vrijwilligers

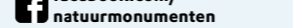
[facebook.com/natuurmonumenten](https://www.facebook.com/natuurmonumenten)

386.000 fans

[instagram.com/natuurmonumenten](https://www.instagram.com/natuurmonumenten)

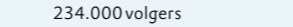
234.000 volgers

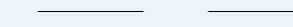
Natuurmonumenten heeft de ANBI-status en voert het CBF-keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving.

Wij worden gesteund door de Postcode Loterij.

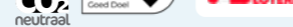
Natuurmonumenten is een van de goede doelen die structureel gesteund worden door de Postcode Loterij.

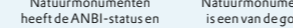
MIX

Papier | Ondersteunt verantwoord bosbeheer

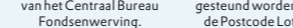
FSC® C011124

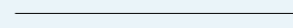
FSC® C011124

FSC® C011124

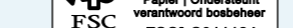
FSC® C011124

FSC® C011124

FSC® C011124

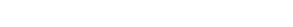
FSC® C011124

FSC® C011124

FSC® C011124

FSC® C011124

in dit nummer
lente 2026

34
Volop gekwetter tijdens
fietsrondje Eemland

48
PUZZEL MEE
Test je
plantenkennis

Puur Natuur kun je
ook online lezen via
nm.nl/puurnatuur

16
Kjeld Pfeil (15) komt
op voor de natuur

28
De grote
vogeltrek

6
OP DE BRES VOOR
BESTUIVERS

En verder...

13 Schuif ook aan de Nationale Natuurtafel	39 'Grondaankopen werkt', meent Ruud Scheffer
14 Vragen aan boswachter Natascha	40 Paddentrek barst los
18 Buurtmoestuin in Utrecht	42 Maak je eigen blotevoetenpad
19 Ode aan onze wilde bijen	44 Groene parel in Eindhoven
24 Nieuwe aanwinsten	51 Lekker naar buiten
27 Natuurbehoud en Puur Natuur	55 Binnenin de paardenbloem
30 Roel Posthoorn: visionair, vernieuwer en natuurhersteller	
33 Fototips: bestuivers door de lens	

47
Nieuwe columnist
Vincent Luyendijk

OP DE BRES VOOR BIJEN

(en andere bestuivers)

Je kent het verhaal wel, van de bloemetjes en de bijtjes. De bloemen lokken de bijen met nectar en stuifmeel. De bijen smullen daarvan en komen onder de stuifmeelkorrels te zitten. Op weg naar de volgende bloem helpen ze zo mee met de bestuiving van bloemen. Een wonderlijke samenwerking, al miljoenen jaren oud. Alleen is die samenwerking flink verstoord. Met minder bestuivers en minder bloemen tot gevolg. Gelukkig valt daar iets aan te doen, en jij kunt meehelpen.

TEKST: Wilco Meijers BEELD: Marit van Ekelenburg

Eerst maar eens de treurige trend benoemen. Het gaat niet goed met onze dierlijke bestuivers. Dat zijn insecten zoals bijen, zweefvliegen, vlinders, wespen, motten en kevers. Veel planten, struiken en bomen zijn voor hun bestuiving afhankelijk van deze dieren. Hetzelfde geldt voor talrijke landbouwgewassen en fruitsoorten. Maar door allerlei factoren – gebruik van pesticiden, overmaat aan stikstof, eenvormige inrichting van het landschap, versnippering van leefgebieden, achteruitgang waterkwaliteit – gaan de populaties van insecten al jaren achteruit. Zo staat 55 procent van de 360 soorten wilde bijen in Nederland op de Rode Lijst; ze zijn bedreigd, kwetsbaar of zelfs verdwenen.

Dat gaat bijenexpert Linde Slikboer aan het hart. Van jongs af aan is ze gefascineerd door insecten en bijen in het bijzonder. “Voor een kind dat van natuur houdt, zijn insecten een heel laagdrempelige groep om je mee bezig te houden. Ze zijn overal, je kan ze zelf vangen en van dichtbij bekijken. Als je een bij onder de microscoop houdt, schrik je er bijna van hoe mooi zo’n dier is. En hoe veelvormig, elke bijensoort is weer anders. In een gemiddelde tuin komen al tientallen soorten voor. Ze hebben ook een interessante leefwijze. Bijen hebben echt een binding met een specifieke plant of een bepaald gebied.”

Linde kreeg steeds meer lol in het determineren, voerde haar eigen bijenonderzoek uit in de gemeente Albrandswaard en ontdekte zelfs een bloedbij die in Nederland als uitgestorven te boek stond. Inmiddels werkt ze alweer zeven jaar als bijenspecialist bij EIS Kenniscentrum Insecten in Leiden. Ze roemt de rol van bestuiving die bijen en hommels vervul-

len. “Van alle bestuivers zijn zij het meest efficiënt. Hun hele lichaam is gericht op het vervoeren van stuifmeel. Ze hebben speciale haren waar de stuifmeelkorrels aan blijven plakken. Die haren zijn statisch geladen, waardoor stuifmeelkorrels er echt naartoe worden getrokken. Veel plantensoorten zijn van hen afhankelijk. Andere insecten doen hun bestuivingswerk min of meer toevallig, al zijn die ook belangrijk. Sommige planten bloeien bijvoorbeeld alleen ‘s nachts. Die zijn voor hun bestuiving afhankelijk van nachtvlinders of motten. En je hebt ook bloemen waar bijen niet van houden, maar die bijvoorbeeld wel door zweefvliegen worden bezocht.”

Piramide

Door de afname van bestuivers komt de oeroude wisselwerking tussen plant en dier in het gedrang. “Wat dit voor de natuur betekent, is totaal nog niet te overzien. Er zijn aanwijzingen dat plantensoorten die van dierlijke bestuiving afhankelijk zijn, harder achteruitgaan dan planten die bijvoorbeeld door de wind worden bestoven”, vertelt Linde. “Ik was er in het begin sciep-

55%
van de 360 soorten
wilde bijen in
Nederland staat
op de Rode Lijst

tisch over, maar inmiddels maak ik me grote zorgen. Wat als bestuiving bijna tot stilstand komt en ecosystemen echt instorten? Als je morrelt aan de piramide van het leven, zijn de effecten niet te overzien. Die kunnen groot zijn, denk aan ziektes, plagen of groot verlies van biodiversiteit.”

Geleidelijke overgangen

Zover hoeft het niet te komen. De Europese Natuurherstelverordening schrijft voor dat de neergaande trend van bestuivers tegen 2030 wordt omgebogen. Om dit te bereiken moet Nederland uiterlijk 1 september 2026 een nationaal herstelplan bij de Europese Commissie indienen. Natuurmonumenten en andere natuurorganisaties hebben al aangegeven wat nodig is voor een goed plan. Voor bestuivers is veruit het belangrijkste het terugdringen van schadelijke stoffen in natuurgebieden, het agrarisch gebied en in de stad. Ook algemeen natuurherstel kan veel bijdragen. Als we alles op alles zetten, is herstel mogelijk.

“Je hebt factoren die direct effect hebben op bestuivers, zoals vervuiling, gebruik van pesticiden en een overmaat aan stikstof. Het zou bestuivers enorm helpen als we die effecten fors kunnen terugdringen. Daarmee slaan we de grootste slag”, aldus Linde. “Maar ook de inrichting van het landschap is belangrijk. Wat er van de groene openbare ruimte over is, wordt voor insecten meestal ongunstig ingericht en beheerd. Vaak is het erg eenvormig, met overal dezelfde soorten. Gras, boom, gras. Meer is het meestal niet. Makkelijk in het onderhoud, maar de meeste insectensoorten vinden er geen leefruimte. Die zijn juist gebaat bij geleidelijke overgangen, met variatie in hoogte, structuur en soorten. Plekken waar de wind minder vat op heeft, waar zonnestrallen de bodem bereiken en waar inheemse planten, struiken en bomen bloeien.” Daar valt volgens Linde veel

Bestuivers

Zo’n 85 procent van onze wilde planten en 75 procent van onze voedselgewassen is afhankelijk van dierlijke bestuiving voor voortplanting. Wilde bijen en zweefvliegen zijn de belangrijkste bestuivers, maar er zijn meer dieren die bestuiven.

WILDE BIJEN

Wilde bijen en hommels (wilde bijen die leven in kolonies) zijn hele effectieve bestuivers. Ze eten nectar en stuifmeel, maar leggen in hun nestplek bij elk ei ook een voorraad stuifmeel waar de larve van eet. Veel bijensoorten bestuiven heel gericht bepaalde plantensoorten.

ZWEEFVLIEGEN

Zweefvliegen leven als volwassen dieren van stuifmeel en nectar, maar ze verzorgen hun jongen niet. Vliegend van bloem naar bloem nemen ze stuifmeel mee aan hun pootjes of haren en bevruchten zo andere bloemen. Zweefvliegen kunnen heel talrijk zijn en veel soorten bloemen bestuiven. Daarnaast vervullen ook andere vliegen en muggen een (vaak bescheiden) rol in de bestuiving.

DAGVLINDERS

Vlinders verzamelen stuifmeel met hun lange, soepele roltong. Het stuifmeel plakt op de tong en gaat zo mee naar andere bloemen. Ze verblijven vaak langer op een bloem dan bijen en zweefvliegen.

NACHTVLINDERS OF MOTTEN

Sommige planten bloeien ‘s nachts of ruiken dan sterker, zoals kamperfoelie en winde. Bijen, zweefvliegen en dagvlinders zijn dan niet actief. Nachtvlinders wel en spelen zo een belangrijke bestuivende rol.

KEVERS

Kevers zijn met hun schilden en haren goed uitgerust voor het vervoer van stuifmeel, dat ze tijdens hun zoektocht naar voedsel onbedoeld bij zich dragen en verspreiden. Diverse soorten kevers worden ingezet voor bestuivingsdoelinden in duurzame landbouwmethodes.

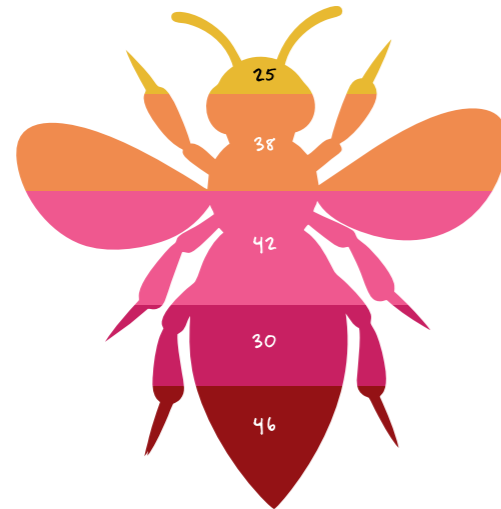
WESPEN

Wespen bezoeken nectarrijke bloemen en nemen met hun pootjes en vleugels stuifmeel mee. Voor de bestuiving van een aantal soorten zijn ze zelfs cruciaal, zoals de brede wespenorchis.

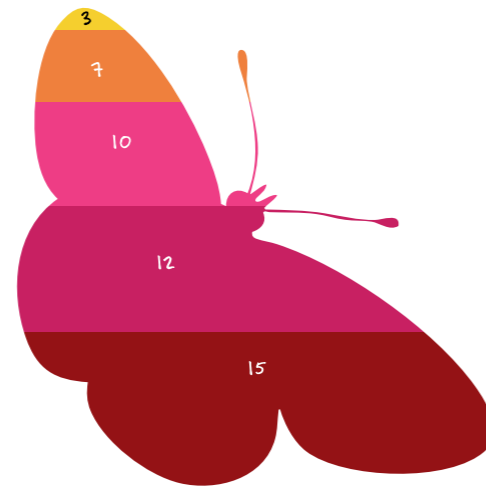

WILDE BIJEN

Aantal soorten in Nederland: circa 360.
Daarvan staan 181 soorten op de rode lijst (55%)
Hieronder zie je de verdeling
van deze soorten op de rode lijst

Rode lijst indicaties

- gevoelig
- kwetsbaar
- bedreigd
- ernstig bedreigd
- verdwenen soorten

DAGVLINDERS

Aantal soorten in Nederland: circa 76.
Daarvan staan 47 soorten op
de rode lijst (62%) Hierboven zie je
de verdeling van deze soorten.

'Durf onkruid te laten staan, dat zijn soorten waar bijen op afkomen'

winst te behalen. Ook natuurbeheerders kunnen insectvriendelijker handelen. Meer inzetten op kleinschalig beheer bijvoorbeeld, en minder maaien. "Vroeger werd gras geoogst met zeis en hark, nu worden bijna overal zware machines ingezet. Dat is funest voor insecten." Linde is überhaupt geen fan van maaien. "Maaien wordt vaak ingezet om land te verschralen. Specifieke planten hebben daar baat bij, maar door te werken met zware maaimachines ontstaat er eenvormigheid. Ik zie liever een gelaagd landschap met een grote soortenrijkdom, zoals door begrazing ontstaat. Mogelijk verlies je zeldzame flora als je niet regelmatig maait, maar krijg je er wel een stabielere en rijkere ecosysteem voor terug." Ook van inzaaien is Linde geen voorstander, al kan dat tijdelijk voor een bloemenzee zorgen. "Ik ben veel meer voor het spontaan laten ontstaan van een bloemrijke vegetatie door kleinschalig beheer. Dat biedt veel bestuivers een thuis. Alleen al onder wilde bijen is de rijkdom aan soorten enorm, met elk hun eigen leefwijze en voorkeur voor leefomgeving. Sommige nestelen bovengronds, andere gebruiken oude kevergangen in dood hout, weer andere nestelen in lege stengels of gebruiken het nest van andere bijen.

Veel bijensoorten zijn afhankelijk van een bepaalde plantenfamilie of plantensoort of zijn gebonden aan een specifieke grondsoort, maar je hebt ook generalisten. Daarom is variatie zo belangrijk. Eigenlijk is er een cultuurverandering nodig voor de omgang met ons landschap. Veel minder aangeharkt en opgeruimd. Daar zijn we in Nederland best extreem in, maar dat kunnen we ook weer afluken. Laten we het rommelige landschap koesteren, met plekken waar de natuur het overneemt van de menselijke efficiëntie."

Tuinplanten

Wat voor landschapsbeheer geldt, geldt ook voor je eigen tuin. vindt Linde, zorg voor variatie. "Een insectenhotel is leuk en educatief, maar ze worden vooral gebruikt door algemeen voorkomende soorten. De zeldzame soorten redden we er niet mee. Maar als je er een wilt, maak 'm dan bij voorkeur zelf, met veel langwerpige holtes waarin bijen kunnen nestelen. Ik heb er zelf ook een, vooral om bijen van dichtbij te kunnen zien. Maar belangrijker voor bestuivers is het toelaten van meer spontaniteit. Durf planten te laten staan die we onkruid noemen. Dat zijn misschien precies soorten waar bijen op afkomen. En als je toch tuin-

planten koopt, koop dan biologisch. En het liefst streekgebonden plantensoorten, al is dat in de praktijk best lastig. In algemene zin zijn klavers geliefd bij bijen, maar ook soorten van de composietenfamilie, waartoe de paardenbloem behoort. En bloeiende struiken doen het altijd goed, zoals de sleedoorn en de meidoorn. Wil je toch gekweekte soorten bij een tuincentrum kopen, dan zijn klokjes een optie. Er zijn bijen die gespecialiseerd zijn op klokjes. Ook ezelsoor is een leuke plant, daar zit de grote wolbij graag op. Die knipt met zijn kaken de haren af van de plant om ze mee te nemen naar het nest. Ze zijn daarnaast dol op het stuifmeel van ezelsoor. Maar ook het madeliefje en de dovenetel trekken bijen. Hoe meer bijen er zijn, hoe meer bloemen zich kunnen verspreiden." Boswachter Niels Visker kan zich daarin vinden. Net als Linde omarmt hij de liefde voor bijen. Hij volgde bijencursussen en leerde veel over hun leefwijze. "Ik was bovendien een tijdje aan huis gebonden door de ziekte van Lyme en bekeek bijen veelvuldig door de microscoop. Het wakkerde mijn bijenfascinatatie verder aan. Die kennis komt nu van pas bij mijn werk als boswachter. Bij de inrichting van natuur en werkzaamheden in het veld let ik altijd

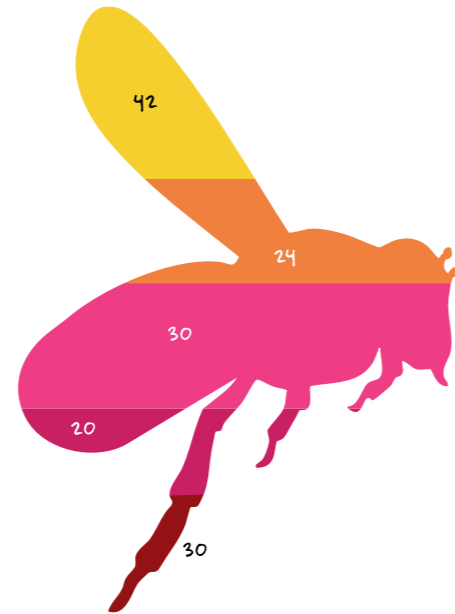
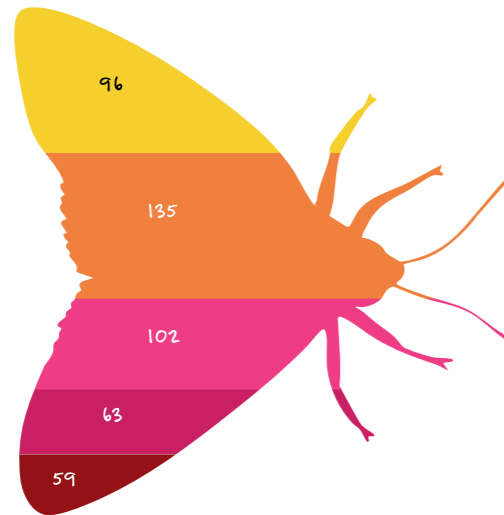

NACHTVLINDERS

(specifiek macronachtvlinders)

Aantal soorten in Nederland: circa 841. Daarvan staan 455 soorten op de rode lijst (47%) Hieronder zie je de verdeling van deze rode lijst.

- Rode lijst indicaties
- gevoelig
  - kwetsbaar
  - bedreigd
  - ernstig bedreigd
  - verdwenen soorten

ZWEEFLIEGEN

Aantal soorten in Nederland: circa 317
Daarvan staan 146 soorten op de rode lijst (46%)
Hierboven zie je de verdeling op de rode lijst.

'Staan dood hout is voor talrijke insecten het summum'

op voldoende leefruimte voor bestuivers." In het beekdal van de Chaamse Beek (De Baronie), wijst hij op een steilrand waarin talrijke gangetjes zijn geboord. "Het werk van graafbijen. Deze wal is mede voor hen opgeworpen zodat ze zich kunnen voortplanten." Vlakbij ligt ook een oeverzwaluwwand die eveneens door graafbijen wordt gebruikt. "Oeverzwaluwen zijn eigenwijze beesten, je weet nooit of ze komen of niet. Afgelopen zomer bleven ze weg, maar het was hier wel een gezoem van jewelste. Talrijke bijen broedden in de wand en vonden voedsel op de akker verderop." De natuurakker wordt door Natuurmonumenten beheerd en staat in het groeiseizoen vol met een mengeling van gewassen zoals rogge, triticale (kruising van tarwesorten en rogge), mergstamkool,

luzerne, klaver, huttentut en akkerflora. "We beheren de akker speciaal voor insecten en akkervogels. Dankzij de variatie van planten ontstaat er een mooie bloeihoog; vanaf het prille voorjaar tot in de nazomer bloeit er altijd iets en is er dus voortdurend nectar of stuifmeel voorhanden."

Braamstruwelen

Enkele kilometers verderop tuurt Niels over kruidenrijk grasland waar de Chaamse Beek doorheen slingert. Het perceel is met enkele bijbehorende stukken ruim anderhalf jaar geleden aangekocht. "Het bestond destijds uit extensief beheerd, vrij eentonig grasland. Dat zijn we geleidelijk aan het omvormen tot vochtig hooiland bij de beek. Op de wat hoger gelegen gronden richten we ons op kruidenrijk grasland en schraal akkerland, landschapstypes waarin bloemen volop de ruimte krijgen. En we hebben de houtwallen en singels opgeknapt, onder meer met hulp van scholieren die struiken en bomen hebben geplant. Denk aan bloeiende struiken zoals Gelderse roos, hondsroos, meidoorn, kardinaalsmuts en vlier." Zelfs braam, een snel woekerende plant dankzij de neerlag van stikstof, is hier aangeplant. "Vanwege de boomkikker", weet Niels. "Die gebruikt braamstruwelen

graag als schuilplek en om zich te kunnen verplaatsen. Zo verbinden we hun leefgebiedjes met elkaar. Bovendien zijn bramen ook belangrijk voor bepaalde soorten wilde bijen." Niels roemt daarnaast de aanwezigheid van dood hout. "Vooral staand dood hout dat door de zon wordt beschenen. Dat is voor talrijke insecten het summum, zoals houtbijen die zich in het hout nestelen. Vandaar dat ik wel eens een boom 'ring'. Door het rondom wegzagen van de schors en het cambium, de weefsellaag tussen bast en hout, sterft de boom langzaam af en wordt het een leefgebied voor insecten." Bij de houtwal vliegt iets weg, Niels is te laat om het dier vast te leggen. "Ik probeer elk insect dat ik zie te fotograferen en te determineren. Dat valt niet mee hoor, er bestaan alleen al duizenden soorten kevers. Vandaar dat mijn focus op bijen ligt. Het hele spectrum van onze insectensoorten overzien is bijna niet te doen. Ik ben wel benieuwd wat hier over een paar jaar allemaal voorkomt. De insectenweelde van vroeger, zoals in de jaren vijftig, krijgen we denk ik niet meer terug. Maar ik geloof wel in herstel. Dat blijkt wel als ik vuurvlinanders of blauwtjes zie fladderen op eerder herstelde plekken. Echte lichtpuntjes, daar houd ik me aan vast." 🍷

voswachter Niels Vister

Directeur Pim van der Feltz vertrekt

Natuurmonumenten en Pim van der Feltz zijn tot de slotsom gekomen dat er een verschil van visie bestaat over het te voeren beleid. Deze vaststelling heeft ertoe geleid dat in onderling overleg is besloten dat Pim voor zijn verdere carrière een andere keuze maakt.

Van der Feltz was sinds 2021 directeur van Natuurmonumenten: "Ik kijk terug op een goede tijd bij Natuurmonumenten en ben trots op wat we hebben bereikt om Nederland natuurrijker te maken. Tegelijkertijd heb ik een aantal andere ambities in mijn leven die ik vanaf nu graag wil gaan vormgeven."

Jeroen Dijsselbloem: "Namens het bestuur wil ik Pim bedanken voor zijn grote bijdrage aan onze vereniging. Natuurmonumenten staat er goed voor, met een grote en groeiende achterban, en een strategie die ons doel om de natuur en biodiversiteit te versterken dichtbij brengt." Het bestuur heeft Pauline Mulder en Jeroen de Koe gevraagd voorlopig gezamenlijk de directie te vormen. De procedure voor het werven van een nieuwe directeur is inmiddels gestart.

Nationale Natuurtafel

Aan vergadertafels in Den Haag wordt gepraat over de toekomst van Nederland. Om duidelijk te maken dat natuur een vaste plek aan tafel verdient, staat bij de Posbank in Nationaal Park Veluwezoom de komende tijd de Nationale Natuurtafel. Aan deze tafel kun

je met anderen in gesprek gaan over wat natuur voor jou betekent én kun je een boodschap aan de politiek achterlaten. We verzamelen de boodschappen en overhandigen die binnenkort aan de nieuwe bewindspersoon voor natuur.

Ben je niet in de gelegenheid om naar de natuurtafel te komen of wil je online een boodschap achterlaten? Ga dan naar nm.nl/berichtvoordenhaag. Dankjewel namens alle dieren, planten, schimmels, ons water, de lucht en de bodem!

Aanwinst: agrarische grond landgoed Voorstonden
Omvang: 8 hectare

kleine ijsvogelvlinder

AANKOOP IN DE IJSELVALLEI

Bij landgoed Voorstonden is ruim acht hectare agrarische grond aangekocht, wat goede kansen biedt op herstel van de biodiversiteit en de waterhuishouding. De percelen grenzen aan bestaand bezit en in de directe omgeving komen allerlei soorten van vochtige tot natte natuur voor, zoals kam-salamander, ringslang, knoflookpad, zwartblauwe rapunzel, blauwe knoop, wielewaal en kleine ijsvogelvlinder. Dankzij de aankoop kan ook de ontwatering van een veel groter gebied worden verminderd. En een melkveebedrijf op deze locatie wordt omgevormd naar een agro-ecologische onderneming. Intensief beheerd grasland wordt op termijn omgevormd tot een landschap van kruidenrijk grasland, boomweides, een natuurvriendelijke akker en bos.

Vragen aan Natascha

Boswachter Natascha Hokke, werkzaam op het Rotterdamse platteland en in Midden-Delfland, beantwoordt vragen van lezers over de natuur. Als zij het antwoord niet weet, klopt ze aan bij haar collega's.

Hoe vraag je spreeuwen om een andere slaapplek te zoeken?

Spreeuwen maken bijna het hele jaar gebruik van gezamenlijke slaapplekken. Zo ook in de tuin van Peter en Leni in Boxtel, waar de spreeuwen in een hulstboom en bamboe overnachten. Een prachtig gezicht als ze in zwermen komen aanvliegen, maar hun vele uitwerpselen zorgen ook voor (stank)overlast. Zij vragen zich af, hoe vertel je spreeuwen streng doch vriendelijk dat ze beter een andere slaapplek kunnen zoeken?

Wat bijzonder dat de spreeuwen jullie tuin als vaste slaapplek hebben verkozen! Een spreeuwenwolk is een prachtig natuurfenomeen en ook afzonderlijk zijn spreeuwen wonderschijn met hun sterrenpatroon. De keerzijde is dat zo'n grote groep vogels inderdaad ook overlast veroorzaakt. Ik zal met de deur in huis vallen: helaas is hun slaapplek verplaatsen vrijwel onmogelijk. Spreeuwen kiezen die op basis van veiligheid, beschutting,

voedsel en natuurlijk: soortgenoten. Bovendien zijn ze beschermd door de Wet natuurbescherming. Je kunt proberen een potentiële plek in de buurt aantrekkelijker te maken, maar de kans op succes is bijna nihil. Ik hoop dat de wetenschap achter hun gedrag én de schoonheid van het fenomeen uiteindelijk helpt om de rommel in jullie tuin toch wat draaglijker te maken.

? WAT IS DIT?

Hilke, Bosse, Tibbe en Lieke kwamen dit hoopje tegen tijdens een wandeling door de Millingerwaard langs de Waal bij Nijmegen. Wat zou dit zijn, vroegen zij zich af. Het gaat om poep van een rund. Een dier dat een tijdje dunnere mest heeft, krijgt klonten in de staart. Zo'n klont met haar valt op een gegeven moment af. Bij paarden ontstaan dit soort klonten vrijwel nooit. Dunne paardenpoep blijft niet in de haren zitten, bovendien heeft een paard zelden diarree.

Wie eet de hermelijn?

Chris las in het voorgaande nummer het artikel over de hermelijn. Boeiend hoe zo'n relatief klein dier zich manifesteert, schrijft hij. Wat er niet in stond is dat de hermelijn ook een prooi van andere dieren kan zijn. Zelf heeft hij eens gezien hoe een blauwe reiger een hermelijn pakte en in één hap wegwerkte. Hij vraagt zich af of het vaker voorkomt dat grotere dieren dit roofdier (en misschien ook fretten en marters) eten?

O zeker, dit roofdier is zelf ook niet veilig. De hermelijn staat bij verschillende roofdieren op het menu. Denk aan vossen, roofvogels zoals de havik en uil, maar ook andere marterachtigen die hem als concurrent of prooi zien, en huiskatten. Je kunt je voorstellen dat het een hele kunst is om zo'n behendig dier met scherpe tanden te pakken. Maar het gebeurt zeker. Zo heeft ook de hermelijn een plek in de voedselketen.

Ook een vraag?

Stuur die naar natuurvraag@natuurmonumenten.nl. Je krijgt altijd antwoord (al duurt het soms even). De leukste vragen krijgen een plek in deze rubriek.

Waarom dragen wilde runderen oormerken?

Sjerp ziet in Puur Natuur geregeld foto's van wilde runderen met oormerken. Dat wekt enig medelijden op. Kunnen we de oormerken niet vervangen door een onderhuidse chip?

Hi Sjerp, leuk dat je dit vraagt! In veel natuurgebieden helpen wilde runderen mee om het landschap open en gevarieerd te houden. We laten ze zo veel mogelijk hun gang gaan zonder in te grijpen. Toch ziet de wet wilde runderen vaak als gehouden dieren. Dat betekent dat ze herkenbaar en traceerbaar moeten zijn voor gezondheids- en veiligheidsdoeleinden. Oormerken zijn daarvoor zelfs Europees verplicht. Het helpt beheerders ook om inzicht in de populatie houden, zodat ze weten hoeveel dieren er rondlopen en welk dier extra zorg nodig heeft. Een onderhuidse chip klinkt als een mooi alternatief, maar werkt in de praktijk bij wilde runderen minder goed: je kunt een dier dan niet op

afstand herkennen. Chips mogen wel aanvullend worden gebruikt, maar niet in plaats van oormerken. Toch is er in de grootste gebieden in ons land, zoals bij collega's op Veluwezoom, een uitzondering gemaakt. Hier hebben wilde runderen een zogeheten A-status: ze worden beschouwd als wilde dieren en hoeven daarom geen oormerken te dragen. Dat kan alleen omdat het gebied groot genoeg is en de omstandigheden natuurlijk zijn. Boswachters houden een oogje in het zeil, door bijvoorbeeld ijs te hakken en de gezondheid van de dieren in de gaten te houden. Deze uitzonderlijke A-status komt op een paar plaatsen in Nederland voor, zoals op de Veluwezoom en de Oostvaardersplassen. Daardoor zie je hier wilde runderen zonder oormerken rondlopen, een bijzonder gezicht.

Schotse hooglander

Het kale zand van de afgeplagde duinbegroeiing is perfect voor de zandbij die er zijn nest graaft

GROENE TOEKOMST

In deze serie spreken we jonge mensen over natuur en klimaat. Wat vinden zij belangrijk? Hoe moeten we het land anders inrichten?

Verontreiniging. Dumpen van gevaarlijke stoffen. Scholier **Kjeld Pfeil** (15) maakt zich best zorgen over de natuur. De natuur beschermen zou vanzelfsprekend moeten zijn, stelt Kjeld. "Wij zijn niet de eigenaar, maar medegebruiker. Met z'n allen kunnen we werken aan bescherming en behoud."

TEKST: Caroline Togni BEELD: Lars van den Brink

'Laten we samen **OPKOMEN** voor de natuur'

Waar begon jouw liefde voor de natuur?

"In de natuur bezig zijn past bij mij. Bij ons hier in Schagen zijn we omringd door groen. Als kind was ik al veel in de natuur te vinden. Heel gewoon voor onze familie om geregeld een rondje te lopen in het Zwanenwater, hier dichtbij. Een gevarieerd duingebied, met mooie meren en veel verschillende planten en struiken. Onze vakanties brengen we altijd in de natuur door, liefst op natuurcampings. Ik hou van kamperen, lekker als je 's ochtends uit je tent stapt met je voeten in het gras. Natuur is kortom vanzelfsprekend voor mij."

Zo vanzelfsprekend dat je er straks in wil werken? Wat trekt je aan in dat vak?

"Tijdens mijn stage dit jaar op het beheerkantoor van Natuurmonumenten kreeg ik al een voorproefje van het werken in de natuur. Daar iedere dag mee bezig zijn, is toch het mooiste vak van de wereld? Een andere stagiaire vertelde dat zij de opleiding 'Leefbare stad en klimaat' volgt. Dat zou ook iets voor mij zijn, bedacht ik. Die opleiding gaat over hoe we zo goed mogelijk samen met de natuur kunnen leven. Ik hoop door deze opleiding daar straks mijn steentje aan bij te dragen."

Waaruit blijkt jouw liefde voor de natuur?

"Ik vind het belangrijk om samen op te komen voor de natuur. Er is maar één natuur en daar moeten we goed voor zorgen. Wij zijn niet de eigenaar, maar medegebruiker. Ik wil mijn liefde voor de natuur ook laten zien in mijn werk straks. Bijvoorbeeld door bedrijven te stimuleren om meer groen in hun omgeving aan te leggen. Door steden en woonwijken te vergroenen."

Wat vind jij belangrijk voor je leefomgeving?

"Wij hebben geluk, onze omgeving is als gezegd al heel groen, de natuur is om de hoek. Maar ook in andere delen van Nederland moeten we werken aan natuur, schoon water en biodiversiteit. Ik maak

Kjeld Pfeil doet dit jaar examen vmbo-gi/groen. Dit schooljaar liep hij stage bij Natuurmonumenten in natuurgebied Het Zwanenwater in Noord-Holland. Na de middelbare school wil Kjeld de mbo-opleiding Leefbare stad en klimaat volgen bij Yuverta in Amsterdam.

me best zorgen als weer in het nieuws is dat bedrijven verontreinigde stoffen en gif dumpen in de natuur. We moeten er echt met z'n allen iets aan doen!"

Wat draag je zelf bij?

"Dingen die wij heel gewoon vinden, zoals afval scheiden, spullen hergebruiken en proberen zo duurzaam mogelijk alleen dingen te kopen die ik nodig heb. Dan let ik erop dat het duurzaam geproduceerd is, en bovendien van goede kwaliteit zodat het niet gelijk kapot gaat. Kapotte spullen probeer ik eerst te repareren, niet weg te gooien."

Wat wil jij bereiken, zeg over tien jaar?

"Dan wil ik in ieder geval van school af zijn en werken in het groen. Dat zou best bij een natuurorganisatie kunnen zijn. Het lijkt me mooi om te werken aan een andere inrichting van ons land. Met veel meer bomen sowieso, en daarnaast voldoende ruimte en rust voor planten, bloemen en allerlei dieren in de natuur. Gebouwen die leegstaan kun je toch laten verwilderen? Dan komt er meer diversiteit en is het bijvoorbeeld een mooie rustplek voor vleermuizen. Ik denk dat we veel beter kunnen samenleven mét natuur." 🌱

NATUUR-MAKERS

Van schoonmaakacties tot het kopen van grond. Burgers nemen zelf het initiatief om de natuur in hun woonomgeving te beschermen.

Jenny Lindhout

BEELD: DEVOORTUIN IN VOORDORP

Moestuin voor mens en dier

Iedereen mag smullen van de oogst in buurtmoestuin De Voortuin. Zelfs de vogels. 'We hebben een plek gecreëerd waar mensen en dieren samen kunnen leven. Maar een goede oogst is niet waar deze plek om draait. Daarnaast houden parkietjes helemaal niet van kiwi', lacht Jenny Lindhout.

Samen met andere bewoners van de wijk Voordorp in Utrecht heeft Jenny Lindhout een strook van het buurtpark vol gezaaid. Nu staan er in buurtmoestuin De Voortuin pompoenen van wel 15 kilo, besjes, druiven, broccoli en tijm. Er is veel te vinden. De diversiteit van het stuk grond komt ten goede aan de natuur. 'Waar eerst alleen gras was, staan nu bomen. Ook hebben we bollenlinten gepoot.' Het oog wil ook wat. Beestjes net zo, vertelt Jenny. 'Speciaal voor de bijen hebben we bloemen ingezaaid. Voor andere insecten zijn er hotels en laten we sommige stukken grond met rust. Zo kunnen insecten zich onder bladeren nestelen. We laten die bladeren ook

liggen om de grond vruchtbaarder te maken.' Vanaf het moment dat de gemeente de aanvraag voor de openbare moestuin goedkeurde, is Jenny bij het project betrokken. 'Een gemeentelijke coach hielp met het realiseren van de tuin. Zo hebben we bijvoorbeeld een trapje naar de sloot geplaatst. Nu kunnen we water halen tussen de ringslangen', glundert Jenny.

Zalfjes

De buurtmoestuin is openbaar, alle buurtgenoten kunnen terecht in dit stuk natuur in de stad. Jenny: 'Behalve het praktische gebruik van de tuin en het samen eraan werken, willen we ook bewustwording

creëren voor de natuur. Juist in deze tijd waar tamelijk achteloos met de aarde wordt omgegaan. Het blijkt alleen niet gemakkelijk om voedsel zelf te kweken. Een deel van de oogst mislukt.' Jenny vindt het mooi om te zien dat iedereen anders met de tuin omgaat. 'Een vrouw plukt goudsbloemen voor de zalfjes die ze maakt. En de druivenbladeren waar ik niets mee doe, worden geplukt door iemand anders.' De Voortuin verbindt ook sociaal. 'Een tijd geleden hielpen kinderen uit de buurt mee. Hun ouders zijn veelal aan het werk. Ze waren zo dankbaar dat hun kinderen een steentje konden bijdragen aan de tuin.' devoortuininvordorp.nl

HELDEN

De ongeveer 360 soorten wilde bijen in Nederland hebben hun eigen manier van leven. Maar helden zijn het allemaal, want ze bestuiven onze planten, bomen, gewassen en fruitsoorten. Zonder bijen kunnen we nauwelijks overleven. We zetten enkele helden in de spotlight.

TEKST: Astrid Schoenmaker

ROSSE METSELBIJ

De rosse metselbij maakt zijn nest in holle stengels en gaten in dood hout. Dat doen ze in de natuur, maar ook in een insectenhotel. In april en mei zijn de vrouwtjes druk bezig met het bouwen van een nest. Mannetje zie je dan voor het insectenhotel rondhangen. Ze willen allemaal de eerste zijn om een pas uitgekomen vrouwtje te bevruchten. De vrouwtjes zijn vooral druk met het halen van stuifmeel bij bloemen in de buurt. Hun dichtbehaarde buik ziet helemaal geel van het stuifmeel. Ze vult een broedcel met stuifmeel en legt er een eitje bij. Dan haalt ze wat leem om de broedcel af te sluiten en gaat ze verder met de volgende broedcel. Zo vult ze een stengel helemaal op met broedcellen.

BEELD: GETTY IMAGES

HEIDEVILTBIJ

De heideviltbij leeft in de duinen en op droge zandgronden. Het is een piepkleine bij van maar 6 tot 7 mm, die vrij zeldzaam is en vliegt van juni tot september. Ze halen nectar bij allerlei planten die op de heide te vinden zijn, zoals struikheide, zandblauwtje en hazenpootje. Viltbijen zijn koekoeksbijen. Net als een koekoek maken ze zelf geen nest, maar laten ze anderen het werk opknappen, zoals verschillende soorten zijdebijen. Ze sluipen stilletjes een nest binnen van een zijdebij en leggen daar hun eitje. Zonder dat de 'gastheer' het merkt doet de larve, die uit het eitje komt, zich tegoed aan de voedselvoorraad in het nest.

BEELD: NATURE IN STOCK - ANDY SANDS, NATUURMONUMENTEN - PIETER HARINGSMA

ZANDHOMMEL

De zandhommel kwam vroeger in het hele land voor, nu vrijwel alleen nog in Zuid-Holland. Bijvoorbeeld op natuureiland Tiengemetten, dat niet intensief gemaaid en begraasd wordt. Zandhommels leven net als andere hommels sociaal in kolonies. In het voorjaar komen de koninginnen tevoorschijn uit hun overwinteringsplek. Ze zijn het jaar ervoor bevrucht en leggen na hun winterslaap snel de eerste eitjes in een zelfgebouwd nest onder een graspol. Hier komen eerst alleen werksters uit, die het nest verder uitbouwen en voedsel halen. De koningin blijft in het nest en laat zich verzorgen door de werksters. Zij doet niets anders dan eitjes produceren, waar later in het seizoen nieuwe koninginnen en mannetjes uitkomen. Op een warme zomerse dag vliegen de jonge koninginnen uit. Tijdens hun 'bruidsvlucht' paren ze hoog in de lucht met meerdere mannetjes. Alleen de jonge, bevruchte koninginnen zullen overwinteren. De andere hommels uit de kolonie sterven zodra het koud wordt en er geen voedsel meer is.

WEIDEBIJ

De weidebij is er vroeg bij, al vanaf maart zoemt hij rond. Kieskeurig is hij niet. Hij bezoekt verschillende soorten planten om aan voldoende voedsel te komen. In het voorjaar haalt hij nectar en stuifmeel bij vroegbloeiende planten en struiken: wilg, sleedoorn en paardenbloem. Rond de voedselplanten cirkelen de mannetjes vlak boven de grond in vaste vliegbanen. Zo hopen ze een vrouwtje te vinden om mee te paren. Als dat is gelukt, graaft het vrouwtje een nest in de grond. Weidebijen kiezen daarvoor kale plekjes in weilanden en grasdijken. Elk vrouwtje heeft haar eigen nest, maar vaak zitten er wel meerdere nesten bij elkaar. Het vrouwtje deponeert haar eitje in het nest. Ze legt daar een voorraadge stuifmeel bij, zodat de larve die uit het eitje komt direct te eten heeft.

ROBOTBIJ

Zonder insecten die bloemen bestuiven, zijn de schappen in de winkel een stuk leger. Voor 80 procent van ons voedsel zijn we afhankelijk van deze kleine wezens. De achteruitgang van insecten is daardoor niet alleen een bedreiging voor ons ecosysteem, maar ook voor onze voedselvoorziening. Wetenschappers ontwikkelden daarom de robotbij. Bij gebrek aan natuurlijke bestuivers kan zo'n mini-drone helpen bij het bestuiven van onze gewassen. Met grote precisie wordt de robotbij naar bloemen en bladeren gestuurd. Deze techniek zou toegepast kunnen worden in de verticale landbouw in kassen. Mogelijk worden robotbijen ooit ingezet als een extra team werksters voor de koningin in een kast honingbijen. Of dit nu de toekomst is? De wilde bijen zijn hier in elk geval niet mee geholpen. 🍯

3 Agrarisch voorbeeldbedrijf 37,5 hectare

Een gangbaar melkveebedrijf aankopen dat zijn landbouwfunctie behoudt. Dat is niet gebruikelijk voor Natuurmonumenten. Toch gebeurde dat in het najaar van 2022 met de aankoop van boerderij Nieuw Venhorstink, pal naast landgoed Hackfort bij Vorden. De aankoop past perfect in het toekomstbeeld dat Natuurmonumenten hier voor ogen heeft: een landgoed met rijke natuur én natuurinclusieve landbouw. "Net als elders in Nederland gaan de natuurwaarden hier al jaren achteruit", vertelt boswachter Anouk Ballot. "Dat komt vooral door externe factoren zoals de overmaat aan stikstof, gebruik van pesticiden en watervervuiling. Met de aankoop van dit boerenbedrijf willen we een kente-

ring op gang brengen. Doel is de realisatie van een agrarisch voorbeeldbedrijf dat past in het landschap, waar de natuur de ruimte krijgt en waar biologisch wordt geboerd. Hopelijk inspireert dit anderen en brengt dit natuur, landschap en landbouw meer in harmonie op Hackfort. Bovendien vormt het bedrijf een groene verbinding tussen landgoed Hackfort en oostelijker gelegen

natuurgebieden, waaronder landgoed de Kiefstkamp in Vorden." Sinds de aankoop is al het nodige gebeurd. Er is een nieuwe boer gevonden die het natuurinclusieve melkveebedrijf gaat opstarten, in samenwerking met een biologische boer en pachter op Hackfort. Afgelopen november verkenden de circa zeventig melkkoeien hun nieuwe dier-vriendelijke onderkomen. Ook buiten zijn stappen gezet. Dankzij schenkingen van betrokken donateurs wordt gestart met het herstel van houtwallen en -singels, steilranden en aanplant van boomgaarden en kleine bosjes. Ze bieden leefruimte aan allerlei soorten vlinders en bijen en vogels zoals de geelgors, ringmus en steenuil.

Natuurvriendelijk boeren

In de toekomst bloeit de natuur verder op, zo is de verwachting. "De ingezette weg van natuurvriendelijk boeren wordt hier verder uitgerold. Dat betekent geen gebruik van kunstmest, een aangepast maaibeheer, de ontwikkeling van een gezond bodemleven en het vergroten van de biodiversiteit", aldus Anouk. "We zijn aardig op weg, maar er moet nog veel gebeuren. De financiering bijvoorbeeld van de afwaardering van de grond. Nu de grond minder intensief wordt gebruikt ten gunste van de natuur, is de opbrengst lager dan bij gangbare agrarische grond. Dat betekent dat je de grond moet afwaarderen. Voor die afwaardering van ruim 1 miljoen euro hopen we fondsen en giften te werven. Daarnaast werven we voor het dierenwelzijn, maar ook voor het versterken van de biodiversiteit, het aanpassen van de infrastructuur en nieuwe machines die passen bij natuurinclusieve landbouw. Het zou prachtig zijn als dat lukt en Nieuw Venhorstink zich ontwikkelt tot een gezond, natuurinclusief melkveebedrijf waar de omgeving trots op is." 🌱

CANON VAN NATUURMONUMENTEN
1970

Eerste ledentijdschrift

De geschiedenis van Natuurmonumenten samengevat in vijftig historische momenten, personen en gebeurtenissen. Aflevering 17: Natuurbehoud en Puur Natuur.

"... een regelmatig contact met de leden, waaraan met het groeien van de vereniging de laatste jaren steeds meer behoefte is ontstaan." Dat schreef de redactie in het eerste nummer van het nieuwe ledenblad Natuurbehoud. Sinds het prille begin van de vereniging ontvingen leden jaarverslagen en later handboekjes. Naast de jaarvergadering waren deze publicaties belangrijke manieren om met leden in contact te blijven. Maar

de jaarverslagen verschenen maar eens per jaar en de handboeken kwamen nog minder frequent uit. Een kwartaalblad bood uitkomst.

De redactie gaf nog meer redenen voor het uitbrengen van een ledentijdschrift. Er was een groeiende behoefte aan informatie over de werkwijze van Natuurmonumenten. Het nieuwe tijdschrift bood de kans meer naar buiten te brengen over ons werk en de natuurgebieden. Het bleek een gouden greep. Nog altijd verschijnt het ledenmagazine, sinds 2012 onder de naam Puur Natuur. Het kwartaalblad is na 55 jaar nog altijd een belangrijk medium om onze achterban te informeren en te inspireren.

Niet elke vergaderdag voelt hetzelfde. Zeker wanneer gesprekken elkaar opvolgen vraagt dat veel concentratie. Juist dan is het prettig om tussendoor even naar buiten te kunnen. Op de vergaderlocaties van Natuurmonumenten is dat geen onderbreking, maar onderdeel van de dag. Je vergadert binnen en stapt in de pauze direct de natuur in. Dat maakt vergaderen een stuk prettiger en efficiënter. De locaties liggen verspreid door het hele land in onze

natuurgebieden. Zo is er altijd een plek in de buurt waar vergaderen en natuur samenkomen. Een vergadering kan bovendien worden aangevuld met een excursie met de boswachter. Als opwarmer, in de pauze of na afloop van de vergadering. Je leert iets over het gebied en beleeft gezamenlijk de natuur. Zo wordt vergaderen iets waar je met energie op terugkijkt. Bekijk onze vergaderlocaties op nm.nl/vergaderen

BESCHERM DE JONKIES

Drie op de vier Nederlanders (74 procent) bezoekt tenminste één keer per maand een natuurgebied. Bijna de helft van alle Nederlanders gaat zelfs gemiddeld één keer per week de natuur in (47 procent). Nu het broedseizoen is aangebroken – van 15 maart tot medio augustus – hebben jonge dieren extra rust en ruimte nodig om veilig op te groeien. Met andere woorden: bescherm de jonkies! Meedoen is eenvoudig. Blijf op de paden, houd honden kort aangelijnd en blijf op het water uit de oevers. De boodschap 'Bescherm de jonkies' kom je de komende periode tegen in natuurgebieden door heel Nederland. nm.nl/broedseizoen

Altijd in beweging

Kijk daar gaan ze, hoog in de lucht. Honderden miljoenen vogels maken in het vroege voorjaar de oversteek naar hun broedplek en zomerstek in Nederland, Noord-Europa en, nog noordelijker, de arctische toendra's. Herken jij de soorten?

BEELD: Pam Werlotte

1 Kraanvogel

Trekt van zijn winterstek in Noord-Afrika, Spanje of Frankrijk via de oostgrens van Nederland naar de Baltische staten, Zweden en Finland. Broedt sinds 20 jaar ook weer in Nederland.

2 Grauwe kiekendief

Europese vogels overwinteren in Afrika ten zuiden van de Sahara. Trekt in april via de Balkan, Italië en Spanje naar broedplaatsen in Nederland.

3 Drieteenstrandloper

Overwintert in Nederland en andere landen in West-Europa of aan de Afrikaanse kust. Trekt in mei naar broedplaatsen in Siberië, Groenland en Canada.

4 Kleine rietgans

Trekt van Nederland en België via Noorwegen naar een broedplaats op Spitsbergen.

5 Noordse stern

Overwintert op het zuidelijk halfrond. Trekt van Antarctica via de Atlantische oceaan naar Noord-Europa, broedt rond de poolcirkel, en in Scandinavië en Nederland. De noordse stern is houder van het trekrecord van alle vogels: 90.000 km per jaar!

6 Kleine zwaan

Overwintert in Groot-Brittannië, Denemarken, Duitsland en Nederland. Trekt via Denemarken en de Baltische staten naar broedplekken op de arctische toendra's langs de

Barentszee en verder naar het oosten.

7 Brandgans

Overwintert in Schotland, Ierland, Nederland en omliggende landen. Trekt in maart via Noorwegen naar broedgebieden in het arctische gebied, Zweden, Nova Zembla.

8 Grutto

Overwintert in West-Afrika en trekt in februari via Portugal, Spanje en Frankrijk naar broedplaatsen in Nederland, IJsland tot ver in Oost-Siberië.

9 Veldleuwerik

Overwintert in Engeland en Frankrijk. Trekt naar broedplaatsen in Nederland en Scandinavië.

Roel op Marker Wadden

‘Openstaan voor avontuur levert mooie verrassingen op’

Visionair, vernieuwer en natuurhersteller in het groot, Roel Posthoorn heeft veel betekend voor de Nederlandse natuur. Zo stond hij aan de basis van natuureiland Tiengemeten en was hij initiator van Marker Wadden. Nu Roel met pensioen gaat, blikt hij terug op baanbrekende natuurprojecten. En hij geeft aanbevelingen voor toekomstige natuur in Nederland. **TEKST:** Rita Oppenhuizen **BEELD:** Freddy Schinkel

In de jaren negentig leverde je een grote bijdrage om van Tiengemeten een natuureiland te maken. Wat dreef jou?

“Bij Rijkswaterstaat werkte ik in die tijd onder meer aan het openzetten van de Haringvlietsluizen. Met de boot op het Haringvliet kwamen we langs Tiengemeten, daar wilde ik stoppen. Ik heb er een stukje gelopen en was gelijk verkocht. De sfeer, de geschiedenis, de natuur. Er leefden al plannen om het eiland om te vormen tot natuurgebied, daar wilde ik bij zijn! Kort daarna werd het eiland aangekocht voor natuurontwikkeling en lag de vraag op tafel, hoe doe je dat? Als projectmanager bij Rijkswaterstaat werkte ik met een specialistisch team om die plannen te maken. De ontstaansgeschiedenis van Tiengemeten werd ons vertrekpunt van het plan. Parallel aan het maken van het inrichtingsplan is voor de boeren een vervangende plek gevonden. Op het moment dat het inrichtingsplan klaar was, ben ik bij Natuurmonumenten gaan werken en kon ik me ook bezighouden met de uitvoering.”

Waar ben je het meest trots op als je nu naar Tiengemeten kijkt?

“Niet alleen op de prachtige natuur en het weidse landschap, maar vooral dat het een eiland met meerdere verhalen is gebleven: de geschiedenis, bewoners en

bezoekers, de veerpont, vrijwilligers én de natuur. De omvorming naar een natuureiland was een ingrijpend besluit. Dan heb je verbinding en betrokkenheid nodig. Fijn dat het gelukt is om alles een plek te geven. Het eiland is veranderd en het leven gaat door. De natuur stroomt.”

Wat heb jij met eilanden?

“Het mooiste is dat je de vaste wal achterlaat om er te komen. Het is slechts tien minuten varen naar Tiengemeten, maar je laat altijd wat los op weg naar een eiland. Dankzij Tiengemeten ben ik op meer eilanden geweest om kennis uit te wisselen en samen te werken. Daarnaast vind je op eilanden vaak bijzondere natuur en grote aantallen vogels door het ontbreken van roofdieren. Tenslotte vraagt het leven op een eiland om improvisatievermogen en pionieren. Dat vind ik prachtig. Het boek ‘Het Vogeleiland’ over het voormalige vogeleiland De Beer vind ik erg inspirerend. Het beschrijft een subliem landschap direct naast Rotterdam, het meest fantastische kustreservaat van Nederland dat volledig is verdwenen onder het zand van de Europoort. Zo’n boek is een inspiratiebron om me in te zetten voor natuurherstel. Er zijn veel krachten aanwezig om de natuur kapot te maken. Dus moet je je voor de volle 100 procent inzetten om de natuur te herstellen.”

De afgelopen vijftien jaar lag je focus op de aanleg van Marker Wadden, waarvan het eerste eiland in mei 2016 boven water kwam. Hoe ervaar je zo'n moment?

"Ik liep vooral glunderend rond, maakte zoveel mooie momenten mee. Wat ik onderschat heb, was de brede aandacht voor Marker Wadden. Dat eerste land boven water bleek veel meer los te maken dan je vooraf kunt bedenken. Dat je bezig bent op de grens van land en water, spreekt mensen enorm aan. De media sprongen er bovenop. Het maakte nieuwsgierig, juist omdat je er niet gemakkelijk kon komen. Ook wij zelf niet. We hebben als Natuurmonumenten snel een eigen boot aangeschaft. In september 2016 organiseerden wij onze eerste expeditie, een open dag waar mensen konden rondlopen op het nieuwe land. Al die honderden mensen liepen te stralen. In ieder mens zit een verlangen naar schoonheid, dat het goed gaat met de natuur en je daar onderdeel van mag zijn. Marker Wadden is ontwikkeld uit liefde voor het Markermeer. Met hulp van velen, ook nu nog. En dat voel je. We ontvangen ieder jaar meerdere buitenlandse delegaties die vaak vooral geïnteresseerd zijn in de techniek en aanpak. Maar juist de op Marker Wadden voelbare positieve

'Waar wij de natuur geweld hebben aangedaan, hebben we ook het vermogen dat te herstellen'

energie rondom natuurherstel blijft hangen. Een vogelparadijs waar mensen van harte welkom zijn."

Heeft Marker Wadden je verwachtingen overtroffen?

"Absoluut. Vogels had ik wel verwacht, maar ik ben wel verrast door de grote diversiteit en dat de pioniers blijven komen. Ook zijn er enorme aantallen, omdat er genoeg voedsel is. Dat weten we, omdat we vanaf het begin onderzoek doen, zoals naar de visstand. Marker Wadden is een belangrijke leerschool."

Wat motiveerde jou om je jarenlang in te zetten voor realisatie van nieuwe natuur?

"Het is mijn diepste overtuiging, dat waar wij de natuur geweld hebben aangedaan, we ook het vermogen hebben dat te herstellen. De natuur is een grote kracht. Bij het ontwikkelen van natuurlijke klimaatbuffers leerde ik dat de natuur een deel is van de oplossing. Daarnaast heb ik een groot verlangen om mensen en natuur meer met elkaar te verzoenen. En ik vind het onbestemde leuk. Geen blauwdruk, maar de ontwikkeling van de natuur volgen."

Wat wil je Natuurmonumenten meegeven voor de toekomst?

"Natuurmonumenten kan meer het avontuur opzoeken en pionieren en steeds het beginpunt zijn van nieuwe samenwerkingen met burens, boeren, overheid en bedrijfsleven. De vereniging heeft de vrijheid en ruimte om dat beginpunt te zijn. En dat is keihard nodig. Zoek het avontuur in samenwerkingen met bijvoorbeeld het bedrijfsleven en de financiële sector, laat je verrassen. Op de tijdlijn van Natuurmonumenten is ruimte voor nog veel prachtige avonturen! Een aantal jaren geleden werd er een broedende lachstern gesignaleerd op Marker Wadden. Dat was nationaal nieuws. Voor mij werd de cirkel weer een beetje rond: de laatste broedende lachsterns zaten op Vogeleiland De Beer, uitgestorven door menselijk ingrijpen. Natuurherstel? Het kan wél." 🐦

FOTO
van de maand

1 klein koolwitje

2 kolibrievlinder

3 zilvervlekdansvlieg

4 hommel

BEELD: NATUURMONUMENTEN - PETER VANDEN BOS, RASHIDA, HENDERIK VISSER, CLEMENS TEUNISSEN

Een bestuiver fotograferen is een hele uitdaging. Zeker als je 'm in combinatie met de bloem wilt vastleggen. Je eigen tuin is een prima decor om insecten in actie te spotten.

Foto 1 Een klein koolwitje op akkerdistels is een mooi voorbeeld. Let erop dat zowel bloem als insect scherp zijn. Fotografeer op de hoogte van de actie zonder storende achtergrond.

Foto 2 Het is een pittige klus om een kolibrievlinder met z'n roltong vliegend te fotograferen. Je hoeft de beweging van de vleugels niet

te 'bevriezen'. Het is juist leuk om die beweging te zien in het beeld.

Foto 3 Scherpstellen kan met je autofocus. Je kunt nauwkeuriger werken als je de autofocus uitzet en fijn scherpstelt door je camera naar voren en achteren te bewegen tot het onderwerp precies scherp is. Zorg voor een korte sluitertijd (geen

bewegingsonscherpte) en een klein diafragma (meer scherptediepte).

Foto 4 Hommels zijn zeer geschikt om bestuiving vast te leggen. Ze zijn minder snel en niet schuw, en ze zijn vaak bedekt met stuifmeel op hun haren. Je kunt de hommel in een bloem fotograferen, of (voor gevorderden) vliegend in een veld vol bloemen. 🐝

Maak je vaak natuurfoto's?
Doe dan mee aan onze fotowedstrijd: Foto van de maand. De winnaar krijgt een uitvergroting van z'n ingezonden foto. Kijk voor meer info op: nm.nl/fotowedstrijd

Langs bloemetjes, bijtjes en weide- vogels

Van lange, rechte stukken, waar het met windje tegen aardig ploeteren is, naar slingerende dijkjes. Maar altijd: roepende, kwetterende en fluitende fladderaars om je heen. Geloof ons: tijdens een fietstocht door Eemland voel je je zo vrij als een vogel.

TEKST: Petra Strijdhorst BEELD: Rene Sluimer

“Kijk, een scholekster! En daar, een kievit!” Boswachter Niek van 't Klooster knijpt voor de zoveelste keer in zijn remmen. “Zie je dat? Dat doen ze om ons af te leiden. We zijn te dicht bij hun nest.” Dit is geen fietsroute voor doorfietzers. Ook niet als je geen Niek bij je hebt, die bij iedere vogel wel een weetje heeft. Langs de route staan volop picknickbankjes, informatieborden en kijkplekken waar je nog een beter zicht hebt op alle vogels. “Daar, een grutto, dat is toch wel het paradepaardje!” Eemland is niet het meest bekende natuurgebied van Natuurmonumenten. Dat komt waarschijnlijk omdat je hier niet zomaar een wandeling maakt over onverharde paden. Maar fietsen kun je hier maar al te goed. Over slingerende dijken en polderpaden die vaak uit eindeloze hoeveelheden betonplaten bestaan. “Heel vroeger stond het hier vol met bomen”, vertelt Niek terwijl we naast elkaar fietsen en uitkijken over uitgestrekte

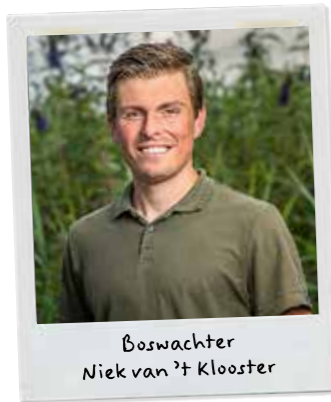
groene vlaktes om ons heen. “Tot in de middeleeuwen was het een zogeheten moerasbos. Bij het ploegen komen er soms nog hele stukken boom uit de grond.”

Vliegvlugge kuikens

Op dit moment staat er slechts hier en daar een enkele boom of bosje. “En zelfs die zouden eigenlijk beter weggehaald kunnen worden. Dit gebied is de perfecte plek voor weidevogels. Die hebben het zwaar, het worden er steeds minder. Vanuit een boom hebben roofvogels goed zicht op de weilanden. En vossen verstoppen zich graag in een bosje. Dat zijn ook mooie dieren, maar we hebben er hier voor gekozen om zo goed mogelijke omstandigheden te creëren voor weidevogels.” En dat gaat goed. 2025 was een uitzonderlijk goed jaar, vertelt Niek. “Per nest zag je vaak drie of vier vliegvlugge kuikens. Meestal zijn het er minder. Dat is echt heel mooi om te zien.”

Nesten, of eieren zoeken, dat doen we niet in

Boswachter
Niek van 't Klooster

jonge grutto

BEELD: NATUURMONUMENTEN - RENE KOSTER, MARTIN VAN LOKVEN, GETTY IMAGES

onze gebieden. Maar de kuikens kun je prima monitoren door tijdens tellingen door het land te lopen. De ouderdieren worden dan waaks en vallen je aan. Dan weet je dat deze nog jongen hebben. Vanaf het moment dat ze uit het nest zijn, moeten ze hun eigen kostje bij elkaar scharrelen. Een kostje in de vorm van insecten, per kuiken wel acht- tot tienduizend per dag. "Daarom leven ze ook vooral op vochtig en bloemrijk grasland. Alleen daar vinden ze voldoende insecten." In onze eigen gebieden zorgen we waar mogelijk voor een hoge waterstand. Maar we werken ook veel samen met boeren. "Sommigen van hen pachten land van ons. Dan spreken we af hoe het duurzaam beheerd kan worden. Maar ook buiten ons grondgebied hebben

steeds meer boeren weidevogelvriendelijke maatregelen, zoals zogenaamde 'plasdras-installaties'. Dat zijn kleine pompsystemen die ervoor zorgen dat er altijd wat water staat op de laagste plek in het weiland. Daar is het altijd zeer insectenrijk: een waar walhalla voor de kuikens." Niek knijpt weer in zijn remmen: "Kijk: daar zie je ze!" En inderdaad. Rondom een plas water rennen talloze jongen.

Landgoed Coelhorst

Na een flink stuk fietsen met wind mee, gaat het het tweede deel langzamer. Een welkome afwisseling als Niek weer van z'n fiets springt. "We staan hier bij de boomgaard van landgoed Coelhorst dat Natuurmonumenten beheert. Sinds dit jaar is het landgoed elke dag toegankelijk voor bezoekers." In de boomgaard is het een drukte van belang. Rondom de bloesem zoemen insecten. Bij de bomen vliegen volop spreuwen. "Ze nestelen in de holtes van oude fruitbomen. Daarom laten we die deels staan. En dode bomen vervangen we deels door nieuwe. Wel grotendeels bomen van de 'Coelhorstappel', een lokale appel-

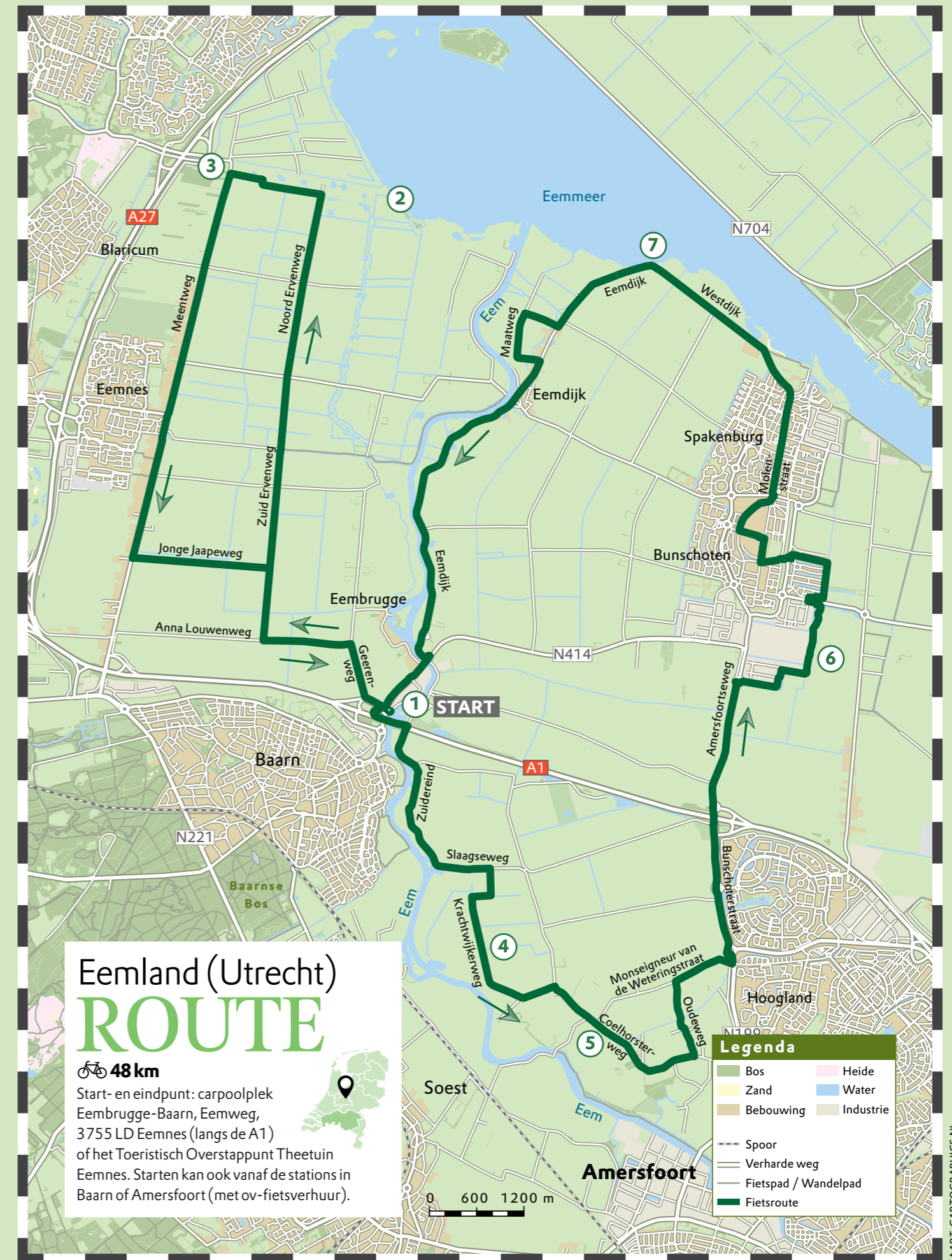
soort die bijna was verdwenen, maar die hier volop wordt aangeplant. We maken de keuze om ook nieuwe bomen te planten. De bloesem is goed voor insecten, maar vogels zullen de holtes van de oude bomen missen. Dat is natuurbeheer: constant keuzes maken voor welk dier je goede omstandigheden behoudt of creëert. Mensen maken die keuzes ook. Ze maken wespen dood terwijl ze vlinders bewonderen. Voor vogels leggen we voer neer, voor muizen eerder gif. Als boswachter kijken we niet naar de schattigheid van dieren, maar welke dieren van oorsprong voorkomen in een gebied. Daar proberen we de omstandigheden zo goed mogelijk voor in orde te maken, met zo min mogelijk ingrepen. Het blijft wel natuur hè."

Ga mee op vogelexcursie

In het voorjaar worden er in het Eemland diverse vogelexcursies georganiseerd, zowel voor beginners als voor ervaren vogelaars. Ga met onze vogelgidsen op pad en bewonder het weidevogelspektakel van Eemland. nm.nl/vogelskijken

appel

3

5

Routepunten onderweg

1 Startpunt

Carpoolplek Eembrugge-Baarn.

2 Vogelkijkhut Eemland

Om hier te komen moet je even van je fiets af. Dat is zeker de moeite waard: je kunt hier weide- en watervogels zien. De ronde meertjes die je ziet zijn zogenaamde 'waaien', ontstaan na doorbraken van de Eemdijk.

3 Theetuin Eemnes

Tijd voor een pauze. Naast de theetuin ligt een klein natuurgebiedje: de Valse Bosjes. Met enig geluk zie je hier reeën.

4 Vogelboulevard Eemland

Je fietst over een heuse vogelboulevard, uitkijkend over de weilanden waar het wemelt van de weidevogels als grutto's,

kieviten, scholeksters en tureluurs. Ben je nog niet zo thuis in het uit elkaar houden van alle soorten? Langs de weg staan borden waarop je ziet wie-wie is.

5 Boomgaard Coelhorst

Je mag er niet in, maar sta even

stil en luister goed. Misschien hoor je hier insecten zoemen, die zitten hier in groten getale. Daar komen weer vogels als spreeuwen op af. De oude bomen zijn dankzij de zijtakken en holtes perfecte plekken om nesten te bouwen.

4

6 Oeverwaluwand Bunschoten

Je ziet hier een kunstmatige oeverwaluwand van zo'n 140 meter lang. Als je even rustig blijft staan, zie je de oudervogels af en aan vliegen. Wat later in het seizoen zitten de jongen soms al op de uitkijk.

7 Palendijk

Een bijzonder stukje geschiedenis: je ziet hier een 'palendijk': een houten constructie die vroeger werd gebruikt om dijken te versterken. In de achttiende eeuw zorgde een exoot ervoor dat dit niet langer werkte. De 'paalworm' lifte mee op boten van koopvaardijsschepen. Dit schelpdier doorboorde het hout waardoor de palen braken. 🌱

'Ik geloof in grondaankopen'

GEVEN WERKT

Ruud Scheffer helpt graag op praktische wijze bij het behoud van de natuur. Afgelopen jaar startte hij zijn periodieke gift aan Natuurmonumenten.

"Dat ik me zorgen maak, loopt als een rode draad door mijn leven. Ik wandelde twee jaar geleden op een hoogvlakte van de Eifel; daar hoorde ik leeuweriken. Als kind woonde ik in Naarden en hoorde ik 's zomers altijd leeuweriken. Net als in de Achterhoek bij mijn opa en oma. Nu zie ik ze nooit meer, hoor ik ze nooit meer. Ik vind dat heel verontrustend. Net als de achteruitgang van de insecten. Waarom is niet

elke gemeente, provincie en Rijksoverheid ermee bezig dat klaarblijkelijk de insecten aan het verdwijnen zijn? Wachten we af tot de appels, peren en kersen niet meer bestoven worden? Wachten we echt tot er paniek is in de Betuwe?

Sinds ik in 1973 lid werd van Natuurmonumenten – ik studeerde biologie – ben ik altijd lid gebleven. Ik geloof erin dat een manier om het verdwijnen van natuur tegen te gaan, het kopen van grond is. Als ik iets kan doen wat praktisch is, doe ik dat graag. Door vijf jaar lang elk jaar geld te schenken, mag ik de gift volledig aftrekken van de belasting. Zo kan ik meer geven en gaat er extra steun naar de natuur die dat nodig heeft." 🌱

Ook slim geven?

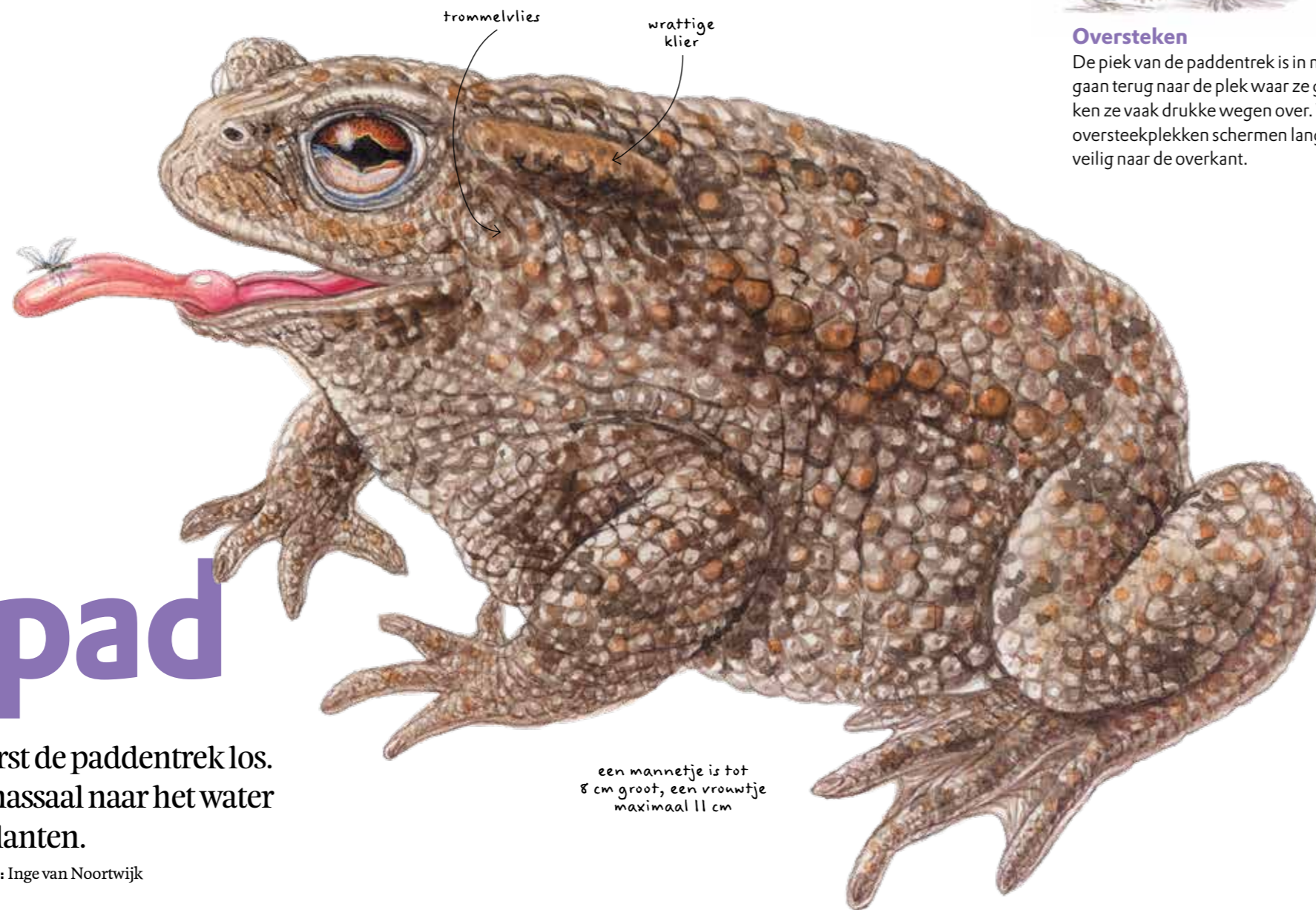
Met een periodieke gift geef je meer aan natuurbehoud, zonder dat het jou extra kost. Je gift is aftrekbaar van de belasting, waardoor de natuur meer ontvangt en jij slim geeft. Ook interesse? Vraag de brochure aan via nm.nl/pg/pn1, scan de QR-code of bel (033) 479 71 11.

TEKST: KIRSTEN DORRESTIJN, BEELD: ERIK BUIJS

Schrokop

Het grootste deel van het jaar leeft de gewone pad op het land. Overdag houdt hij zich schuil. 's Avonds gaat hij op jacht naar alles wat hij te pakken kan krijgen: slakken, regenwormen, spinnen, duizendpoten, kevers, mieren. Zodra er een prooi binnen zijn bereik komt, klapt hij zijn lange, kleverige tong uit en schrokt hij de prooi op.

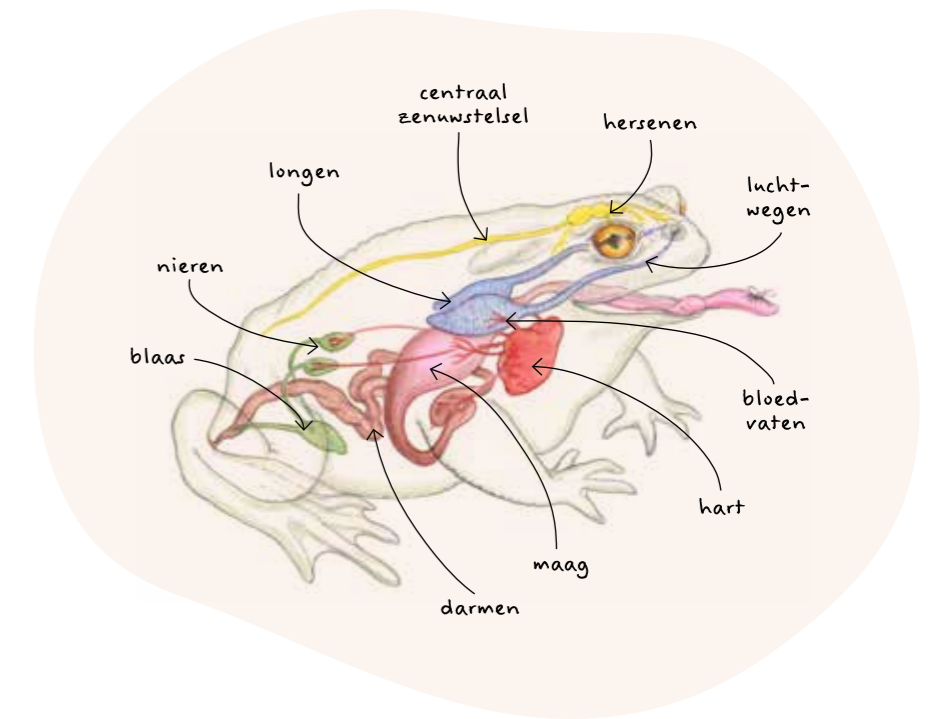

een mannetje is tot 8 cm groot, een vrouwtje maximaal 11 cm

Oversteken

De piek van de paddentrek is in maart/april. Ze verlaten hun winterverblijf op het land en gaan terug naar de plek waar ze geboren zijn: een poel, plas, sloot, meer of ven. Daarbij steken ze vaak drukke wegen over. Veel padden overleven dat niet. Daarom staan op bekende oversteekplekken schermen langs de weg. En op veel plekken helpen vrijwilligers padden veilig naar de overkant.

Paddenregen

In juni of juli verlaten de jonge padjes het water. Soms doen ze dat met zijn allen tegelijk en zorgen ze voor een 'paddenregen'. Dan weet je amper waar je moet lopen.

Op pad

In het voorjaar barst de paddentrek los. Padden trekken massaal naar het water om zich voort te planten.

TEKST: Astrid Schoenmaker BEELD: Inge van Noortwijk

LEVENSLIJP

Paring

Met drie jaar zijn de mannetjes klaar om te paren. Bij de vrouwtjes duurt dat een jaar langer. Het mannetje klemt zich met beide voorpoten vast aan een vrouwtje. De wratten aan de binnenkant van de vingers geven hem goede grip. Zodra ze bij het water zijn, is hij de eerste om de eitjes te bevruchten.

Eieren

Het vrouwtje zet haar eieren het liefst af in dieper water. Dat kan een sloot zijn of plas. Ze wikkelt een doorzichtig snoer met een dubbele rij eieren rond een waterplant. Zo'n snoer kan wel 3 meter lang zijn en 2000 tot 6000 eieren bevatten.

Dikkopjes

Uit de eitjes komen larven die je dikkopjes noemt. In het water hebben ze veel vijanden. Salamanders, bootsmannetjes en geelgerande waterkevers houden wel van zo'n eiwitrijk hapje. Om zich te verdedigen, scheiden larven en volwassen padden gifstoffen uit via de huid.

Metaforfose

Dikkopjes krijgen eerst achterpoten en daarna voorpoten. Ze halen adem via uitwendige kieuwen. Afhankelijk van de temperatuur ontwikkelen ze zich in 10 tot 16 weken tot kleine padjes. De kieuwen zijn verdwenen en longen zijn ontwikkeld, zodat ze op het land adem kunnen halen.

Lekker doen waar je zin in hebt

De lente barst los en zet alles in beweging. Bloemen, bestjes én kinderen! Op blote voeten rennen door nat gras, koude blubber tussen je tenen. Een kikker springt weg, een hommelt zoekt zoemend de eerste nectar. Dat, en veel meer, beleef je in de Speelnatuur van OERRR. TEKST Floor Woortman BEELD Roelof Bos

Het gaat vanzelf

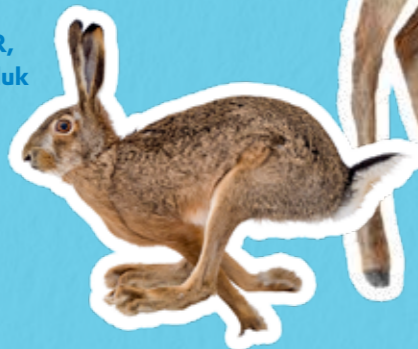
Boswachter Jerome: : Laat kinderen zelf ontdekken, je hoeft niets uit te leggen. Kinderen vinden vanzelf sporen, beestjes en uitdagingen. Laat ze op boomstammen balanceren, hutten bouwen of door modder baggeren. Geen schermen, geen regels. De natuur spreekt voor zich.

Als je speelt in de Speelnatuur van OERRR, kom je met een beetje geluk ook dieren tegen.

Kikker

Springt weg uit plassen. Speelt graag verstoppertje.

Haas

Sjeest door het gras alsof het een racebaan is. Niet bij te houden!

Ree

Meester in onzichtbaar zijn. Ziet jou eerder dan jij hem.

Vlinder

Fladdert zijn eigen route, geen pad of bordje nodig.

Bosmier

De sterkste van allemaal. Werkt nooit alleen. Teamwork is zijn superkracht.

Specht

Roffelt op bomen als een drummer. Je hoort 'm eerder dan je 'm ziet.

Maak je eigen blotevoetenpad

- 1 Zoek een plek waar je mag rommelen: in de tuin, het grasveld om de hoek of op het schoolplein.
- 2 Verzamel natuurlijke materialen voor je voeten: zacht (gras, zand, wol), hard (kiezels, dennenappels, schors) en nat (water en blubber).
- 3 Verdeel je pad in vakken. Elk met een eigen uitdaging: blubbervak, kiezelvak, grasvak.
- 4 Testen! Schoenen uit en voelen maar. Hoe voelt dat? Koud, glibber, kriebel, prik?
- 5 Nodig vrienden uit. Bonuspunt als iemand de blinddoek durft. Ultra-bonuspunt als niemand wegglijdt in de blubber.

Wist je dat de Speelnatuur van OERRR zo is ontworpen dat het voor alle kinderen (met of zonder handicap) een fijne plek is om samen te spelen? Scan de QR-code voor locaties, openingstijden en toegankelijkheid. [OERRR.nl/speelnatuur](https://oerrr.nl/speelnatuur)

Serie: naar een natuurrijker Nederland

Levendig stadsbos voor Eindhoven

De stemmen voor de gemeenteraadsverkiezingen zijn geteld, de kaarten worden geschud. En of het gemeentebestuur nu rechts of links georiënteerd is, iedereen krijgt te maken met de kwestie 'groen'. Een groene gemeente is belangrijk voor het welzijn van haar inwoners. Dat beseffen steeds meer gemeenten, zoals Eindhoven.

TEKST: Miranda Fieret

Natuur in de stad of het dorp heeft een positieve invloed op de inwoners, zo blijkt uit allerlei onderzoeken. Het stimuleert bewegen in de buitenlucht, vermindert stress en verbetert het concentratievermogen. Daarnaast heeft het raakvlakken met andere maatschappelijke vraagstukken. Denk bijvoorbeeld aan het beperken van hittestress en wateroverlast. Landgoed De Wielewaal in Eindhoven is een lichtend voorbeeld van wat groen voor een stad kan betekenen. In 2022 kocht de gemeente dit landgoed van de familie Philips aan. Inmiddels is het landgoed getransformeerd van privébos naar een levendig stadsbos. Kers op de taart is het nieuwe natuurcentrum van Natuurmonumenten dat naar verwachting medio mei haar deuren opent.

De mens
Stadsecoloog Karel Beljaars kijkt trots om zich heen terwijl hij zijn fiets parkeert aan de rand van Landgoed De Wielewaal. De inwoners van Eindhoven weten het landgoed al goed te vinden. Rondom een gids staat een groepje mensen te wachten om gezamenlijk het landgoed te verkennen. Hardlopers rennen energiek voorbij. "Er wordt mij regelmatig gevraagd voor welke soorten zo'n landgoed nu

belangrijk is", vertelt hij. "Dan denk ik toch als eerst aan de mens." Beljaars is nauw betrokken bij de ontwikkeling van Landgoed De Wielewaal. "Het is een belangrijk onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Maar we wilden het ook toegankelijk maken voor onze inwoners. Door mensen in contact te brengen met natuur, zien ze de waarde van groen. Bovendien is het leuk en gezond om lekker buiten te zijn in de natuur."

Amfibieëntunnel

Het voormalige landgoed van de familie Philips bestaat uit bossen, lanen, weides, vennen en historische tuinen. Het landgoed is in 1912 aangekocht door Anton Philips. Twintig jaar later werd landhuis 'De Wielewaal' gebouwd. "Ik ben benieuwd hoe de natuur zich gaat ontwikkelen nu we het hebben opengesteld. Ik ben al verrast door het feit dat de boomarter is signaleerd. We gaan de vogels monitoren, zojuist is een nulmeting gedaan." Zelf heeft Beljaars de wielewaal, naamgever van het landgoed, nog niet gezien. "Anderen hebben 'm wel gespot." De gemeente heeft de huidige wandelroute zo ingericht dat de mensen op de paden blijven. "De lanen hebben aan de zijkant natuurlijke afzettingen met hout uit het landgoed zelf. Dat is nodig, in de bossen willen we rust voor de dieren behouden. Er is veel dood hout, zodat

'In de bossen willen we rust behouden voor de dieren'

koningssvaren

gaaï

waterviolier

Karel Beljaars

alpenwatersalamander

wielewaal

zwammen, insecten en spechten vrij spel hebben." Dat is te zien: in de dode bomen prijken tal van gaatjes van spechten. Ook aan de vleermuizen wordt gedacht. "We gaan op een plek in het bos nog een vleermuiskelder bouwen, als winterverblijfplaats." Veel werk had de gemeente aan het schoonmaken van het ven. "Daar hebben we een hoop bagger en bamboe uitgehaald." De gemeente is ook bezig met zes amfibieëntunnels voor de alpenwatersalamander, zodat deze dieren een veilige oversteek kunnen maken.

Zevensprong

Naast bos en een ven is er ook een sterk staaltje landschapsarchitectuur zichtbaar. Dirk Frederik Tersteeg ontwierp in de beginjaren van het landgoed een zogenaamd 'pinetum'. Deze naaldbomentuin is een open ruimte in het bos omzoomd met bijzondere sparren, dennen en coniferen. Ook zie je een zevensprong van lanen met een langwerpig gazon. Beljaars wijst in de verte. Aan het einde van het gazon staat het landhuis er statig bij. "Daar gaat een sterrenrestaurant zich vestigen. Ook komt er een goed fietspad om mensen te stimuleren om de fiets te pakken in plaats van de auto". Vlakbij de bouwplaats van het toekomstige natuurcentrum De Wielewaal wordt Beljaars veelvuldig gegroet door passanten. Hij lacht even. "Zelfs nu het nog niet open is, is het al een ontmoetingsplaats. Dat belooft veel goeds voor de toekomst." 🌱

Pionieren in De Wielewaal

In samenwerking met de gemeente en hightechbedrijf ASML ontwikkelt Natuurmonumenten het natuurcentrum op Landgoed De Wielewaal. Dit is een startpunt voor natuurbeleving, een ontmoetingsplek in het groen en inspiratiecentrum voor vergroening van je leefomgeving. Jelmer van Bommel (27) aarzelde niet om zich op te geven als vrijwilliger.

"Ik heb een drukke baan en dito sociaal leven. Alles gaat in de hoogste versnelling. Dan is het zo lekker om een rustmomentje te hebben. Even de wind door de bomen te horen, het zonnetje te voelen. In een stad voelt het bos soms niet als eerste prioriteit. Het is vaak zo ver weg. Maar hier in Eindhoven is het ineens heel dichtbij. Je wandelt zo van het bedrijventerrein Strijp-S de natuur in, dat vind ik echt heel cool. Daarom heb ik ervoor gekozen om me als vrijwilliger in te zetten voor de natuur. Na gesprekken met Natuur-

monumenten en een aantal keer meelopen bij het bezoekerscentrum in Oisterwijk werd ik nog enthousiaster. Het is echt pionieren. Er is ruimte voor eigen ideeën, dat spreekt mij aan". De komende tijd zal Jelmer wat vaker met zijn vrienden gaan brainstormen om goede ideeën op te doen. "Zelf ben ik natuurlijk ook de doelgroep, daarmee kan ik mijn voordeel doen. Nu is er al een mooie route van zo'n vier kilometer, daar is is zoveel te zien. Maar je moet het weten. Het is mooi als ik daar meer verbindingen kan leggen."

PUUR column

Hou maar op over biodiversiteit En hou ook maar op over klimaatadaptatie. Echt. Stop ermee. Niet omdat het niet waar is, maar omdat het niet werkt. We blijven prediken in een taal die niemand spreekt. Het verhaal klopt, maar het komt niet verder dan onszelf. Vergroenen klinkt als een morele plicht, terwijl het in het dagelijks leven vooral gaat over comfort en gezond verstand. Als we meer mensen mee willen krijgen, moeten we het anders doen.

Mensen veranderen hun leefomgeving niet omdat jij een grafiek laat zien. Mensen veranderen omdat hun straat te heet wordt. Omdat hun tuin verdroogt. Omdat regen door de straten stroomt. Ze veranderen omdat hun kinderen binnen blijven, terwijl het beton buiten straalt als een kookplaat. In Rotterdam werd ooit een zeventig graden gemeten op een schoolplein. Geen kind te bekennen. Zonder woorden is al besloten wat prettig is. Buren die hun praatje verplaatsen naar de schaduwkant van de straat. Stoelen onder een boom. De grootste misvatting in stedelijke vergroening is dat je eerst bewustzijn moet creëren. Onzin. Mensen voelen allang wat er misgaat. In hun lichaam. In hun slaap. In de stress aan het eind van de dag. Het gesprek sluit alleen niet altijd aan. Laten we andere vragen stellen. Beginnen bij wat de ander bezighoudt. Zeg niet: "We moeten iets doen aan de biodiversiteit." Maar vraag: "Wat maakt deze straat koel genoeg om hier ook op warme dagen te blijven?"

Zeg niet: "De natuur staat onder druk." Maar vraag: "Wat helpt jou beter te slapen en met minder stress de dag door te komen?" Zeg niet: "We moeten vergroenen voor de toekomst." Maar vraag: "Wat maakt dit vandaag gezonder voor jou en voor de kinderen die hier opgroeien?" Dat zijn geen kleine vragen. Dat is het gesprek. De buurman hoeft geen rapport te lezen om te begrijpen dat schaduw prettig is. Niemand is zijn stenen gaan wippen na het zien van een verontrustende Power-Point. Het ironische is dat wie begint bij comfort, gezondheid en woonkwaliteit automatisch ook werkt aan biodiversiteit en klimaatadaptatie. Maar dan zonder weerstand. Zonder defensieve reflexen. Zonder dat het gesprek vastloopt. De stad heeft niet meer kennis nodig, maar meer schaduw. Minder beton. Meer vogels. Dat gesprek kun je vandaag voeren, zonder één keer het woord klimaat te gebruiken. De natuur hoeft niet uitgelegd te worden. De natuur moet teruggebracht worden. Het lijkt me het proberen waard, dat andere gesprek. Over koelte. Over rust. Over blijde kinderen. Over een nabije toekomst waar iedereen zin in krijgt. Je zult zien hoe snel mensen meebewegen. 🌱

'De stad heeft niet meer kennis nodig, maar meer schaduw'

Vincent Luyendijk schrijft, spreekt en adviseert over de duurzame gezonde leefomgeving

Puzzel mee en win

Nieuw: 'Het Natuur Puzzelboek', vol puzzels, quizen en verhalen over de Nederlandse Natuur. Dit boek kwam in samenwerking met Natuurmonumenten tot stand. We mogen vijftien puzzelboeken weggeven aan de lezers van Puur Natuur. Weet jij welke planten inheems zijn, niet in het wild voorkomen of een invasieve exoot zijn?

Invasieve exoten zijn plant- en diersoorten die van oorsprong niet in Nederland voorkomen, maar hier door de mens terecht zijn gekomen en zich snel voortplanten. Denk aan planten als de struikaster en watercrassula, taaie rakkers zonder natuurlijke vijanden die inheemse planten verdrukken en zo de biodiversiteit verstoren. Insecten hebben vaak (bijna) niks aan deze planten. Door te maaien en dit organische materiaal te verwijderen, probeert Natuurmonumenten de balans in natuurgebieden te herstellen. Maar voorkomen is beter dan genezen. Help het ecosysteem in balans te houden door voor je tuin of balkon altijd inheemse planten en bloemen te kiezen.

Prijsvraag

Bepaal van elke plantensoort of deze van nature in Nederland voorkomt (inheems is), niet in het wild in Nederland voorkomt, of een invasieve exoot is. De letters van de juiste antwoorden vormen samen een toepasselijke oplossing. Kans maken op een puzzelboek?

Stuur je oplossing voor 15 april naar puzzelen@natuurmonumenten.nl.

Onder de goede inzendingen verloten we vijftien puzzelboeken.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

1. Grote kattenstaart

inheems **S**
niet in NL **B**
invasieve exoot **G**

2. Waterteunisbloem

inheems **A**
niet in NL **E**
invasieve exoot **T**

3. Zonnebloem

inheems **Z**
niet in NL **I**
invasieve exoot **K**

4. Rimpelroos

inheems **G**
niet in NL **H**
invasieve exoot **N**

5. Bougainvillea

inheems **O**
niet in NL **S**
invasieve exoot **L**

6. Grote klaproos

inheems **E**
niet in NL **B**
invasieve exoot **U**

7. Reuzenbalsemien

inheems **W**
niet in NL **P**
invasieve exoot **N**

8. Wilde marjolein

inheems **P**
niet in NL **I**
invasieve exoot **N**

9. Hibiscus

inheems **J**
niet in NL **L**
invasieve exoot **Y**

10. Zijdeplant

inheems **E**
niet in NL **F**
invasieve exoot **A**

11. Reuzenberenklauw

inheems **V**
niet in NL **G**
invasieve exoot **N**

12. Alpenroosje

inheems **B**
niet in NL **T**
invasieve exoot **D**

13. Gulden sleutelbloem

inheems **E**
niet in NL **O**
invasieve exoot **A**

14. Bijenorchis

inheems **N**
niet in NL **K**
invasieve exoot **D**

Puzzelboek

Duik al puzzelend in de Nederlandse natuur. Met 155 pagina's aan verschillende soorten quizen, woordzoekers, beeld- en routepuzzels en verhalen over de Nederlandse natuur test je je kennis en lees je meer over de rijkdom aan planten en dieren, de variatie in Nederlandse landschappen en de uitdagingen waar de natuur voor staat. Bestel het puzzelboek voor €19,50 op natuurmonumenten.nl/puzzelboek

“Wat als eeuwige rust een plek krijgt in de natuur”

Een laatste rustplaats in de natuur die voor altijd blijft bestaan. Waar nabestaanden naartoe kunnen om te gedenken. Een blijvende plek van herinnering. Geen verlenging van grafrechten en de natuur die zorgt voor het graf. Op de natuurbegraafplaatsen van Natuurbegraven Nederland kiest u voor een laatste rustplaats die voor altijd natuur blijft.

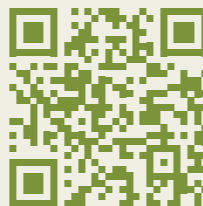
Wat is natuurbegraven?

Natuurbegraven is een vorm van begraven waarbij het graf voor eeuwig opgaat in de natuur. Een natuurgraf wordt enkel gemarkeerd met een houten gedenksteen. Er is geen onderhoud nodig, de natuur zorgt voor de plek. Dankzij de eeuwigdurende grafrust komen nabestaanden niet voor de beslissing te staan om grafrechten te verlengen.

Alle natuurbegraafplaatsen zijn openbare natuurgebieden. In de toekomst worden deze natuurgebieden overgedragen aan Natuurmonumenten om deze voor altijd te beschermen.

Meer weten over natuurbegraven?

Vraag gratis de brochure aan.
Bezoek www.natuurbegravenederland.nl/info of scan de QR-code

**Natuurbegraven
Nederland**

Natuurbegraven Nederland
073 303 02 83
contact@nbnederland.nl
natuurbegravenederland.nl

BEELD: NATUURMONUMENTEN - ROELOF BOS, GETTY IMAGES

Naar buiten

Lente? Naar buiten! Onze boswachters maakten een selectie uit de vele activiteiten die we dit voorjaar hebben in onze gebieden, ook voor de kinderen van OERRR. Ga voor meer info en aanmelden naar nm.nl/agenda.

Flevoland

Ontdek waterwerken Waterloopbos

21 mrt, 3,6,18,26 apr

Wandel mee langs unieke waterloopkundige modellen en luister naar verhalen over de waterwerken en het voormalig Waterloopkundig Laboratorium.

Vaar mee naar Vogeleiland

21 mrt, 3,6,18,26 apr

Eenmaal aangemeerd bij het Vogeleiland kom je in een echte jungle waar tientallen vogelsoorten broeden, bijzondere vlinders vliegen en zelfs reeën leven.

Janna & Ruben Hein live op Marker Wadden

28 mrt

Op Marker Wadden komen muziek en natuur samen tijdens dit intieme concert van natuurliefhebbers Janna en Ruben Hein.

Drenthe

Ontdek het Noordlaarderbos en de Vijftig Bunder

19 apr, 17 mei

Wandel mee en ontdek de vele verhalen over deze gebieden.

Friesland

Bosbaden op Schiermonnikoog

26 mrt, 2,9,16 apr

Tijdens deze tocht vertragen we ons tempo en verkennen we de natuur met al onze zintuigen.

Orchideeënwandeling Schiermonnikoog

19,27 mei, 3,9,16 jun

De boswachter neemt je mee op een boeiende tocht door de wereld van verschillende soorten orchideeën en andere zeldzame planten.

Nachtegalenwandeling op Schiermonnikoog

13,15,16 mei

Ga samen met de boswachter op zoek naar het meesterlijke geluid van de nachtegaal.

speenkruid

nachtegaal

Ontdek Landgoed Mookerheide

29 mrt

Ga mee met de boswachter en ontdek de bijzondere flora en fauna, het parkbos met boomboeketten en unieke boomsoorten en bezoek de historische nutstuinen met warme en koude kas op Landgoed Mookerheide.

Gelderland

Jazzmuziek in kasteel Hackfort

29 mrt

Dit jazzy concert neemt je mee naar de tijd van Kurt Weill en zijn tijdgenoten. Combineer een concert met culinair genieten in de Keuken van Hackfort of een wandeling over het landgoed.

Vogelgeluiden op Veluwezoom

4,11,12,25,26 apr

Ga mee met een heerlijke voorjaarswandeling en herken steeds meer vogels.

Zwerftocht langs beken, bos en hei

16 mei

Ga mee met een van de zwerftochten over de golvende Veluwezoom. Je maakt kennis met de mooiste stukken en leert meer over natuur en historie.

Groningen

Volle maanwandeling Smeerling

2 apr, 1 mei

Ervaar de magie van de natuur bij nacht tijdens een vollemaanwandeling in het Dal van de Ruiten Aa.

Vroege vogels rondom Smeerling

18 apr

Tijdens deze excursie luister en kijk je naar de eerste vogels van de dag. Onder begeleiding van een boswachter ontdek je hun zang, gedrag en favoriete plekken in het gebied.

Met een schepnetje waterbeestjes zoeken

2 mei

Speuren naar verborgen waterbeestjes in Smeerling. Geef een kind een schepnetje en de ontdekker in hem of haar wordt wakker.

Noord-Brabant

Ontwaakwandeling in de Dintelse Gorzen

26 apr

Ontdek samen met je gezin de ontwakende natuur van de Dintelse Gorzen, een prachtig natuurgebied dat bekend staat om zijn rijke flora en fauna.

Limburg

Door de ENCI-groeve

21,29 mrt

Beleef de transformatie van de ENCI-groeve tijdens een natuurwandeling. Onze gids vertelt je het verhaal van kalk, mergel, fossielen én de terugkeer van dieren als de oehoe.

Ontwakende natuur op de Sint-Pietersberg

28 mrt

Ga 's morgens vroeg op stap met de boswachter en beleef de Sint-Pietersberg terwijl deze ontwaakt.

Noord-Holland

Wandelen op de 's-Gravelandse Buitenplaatsen

29 mrt, 29 apr

Ga mee met onze gids, speciaal voor gezinnen met kinderen vanaf 6 jaar. Volg diersporen en misschien zie je een ree, vos, eekhoorn of bosuil. Reserveer nu voor een gezellige namiddag.

Duindetective: speuren naar sporen (6+)

3,28,30 apr

Wie woont, loopt en eet hier? Ontdek tijdens deze wandeling welke dieren er in de duinen leven. Ga mee met de boswachter en word duindetective.

Ontdek de historie op Gooilust

23 apr, 10 mei, 13 jun

Verken het Bos van Blaauw met een ervaren gids en ontdek de geschiedenis van Frans Blaauw en Louise Six op Buitenplaats Gooilust.

Zeeland

Slikkentocht Kattendijkse Plaat, Oosterschelde

22 maart, 18 april, 16 mei

Wandel samen met een gids over de bodem van de Oosterschelde en maak kennis met de vogelrijkdom van het grootste en natste nationale park van Nederland.

Kom kijken in onze bezoekerscentra

Onze bezoekerscentra zijn de perfecte start voor een ontspannen wandeling, leerzaam uitje of een inspirerende natuurbeleving. En het wordt er steeds leuker. Sinds 2022 worden de centra vernieuwd en valt er nog meer te beleven. Zo kreeg Bezoekerscentrum Gooi en Vechtstreek een expositie over 400 jaar 's-Gravelandse Buitenplaatsen, een vernieuwde winkel met natuurproducten en een spel waarmee kinderen leren wat ze

zelf voor de natuur kunnen doen. Bezoekerscentrum Dwingelderveld kreeg interactieve expositie-meubelen en een nieuw aanbod voor kinderen. Zo kunnen ze in een dassenburcht kruipen, hun eigen pootafdruk maken of een natuurspel spelen. Ouders kunnen genieten in de koffiehok of een mooi cadeau uitkiezen uit allerlei natuurproducten. Bekijk al onze bezoekerscentra en de openingstijden op nm.nl/bezoekerscentra.

Zodra je wakker wordt op landgoed Oud Groevenbeek, begint je dag. Je neemt rustig de tijd voor een ontbijt met uitzicht op het groen, of je stapt direct naar buiten en loopt het landschap in. Wat je ook kiest, je bent meteen onderdeel van het landgoed. Het bos ontwaakt en jij bent er al.

Overnachten kan op verschillende manieren. In de

suites van de monumentale Jugendstilvilla is je verblijf intiem en rustig, ideaal om samen te zijn. Het Jachthuis en boerderij Dreesje bieden juist ruimte voor gezinnen of vrienden. Bij alle opties is er volop gelegenheid om samen naar buiten te gaan. En doordat je hier verblijft, zie en hoor je meer. In de avond wordt het stiller op het landgoed en met wat

geluk hoor je een bosuil, zijn roep draagt ver. Zodra de ochtend aanbreekt, grazen met wat geluk reeën aan de bosrand. In het voorjaar hoor je overal vogels en verraden spechten zich door hun tromgeroffel, hoog in oude bomen.

Meer informatie: nm.nl/slappen-op-oud-groevenbeek

boswil

Voorjaarsvogels in het duin

17 apr

Ga vroeg uit de veren op
vogelexcursie met onze
bevolgen gidsen.

Reeën kijken

22,27 mrt

Ervaar de magie van de avondschemering tijdens een wandeling met een ervaren gids in het Corversbos en Gooilust.

Rondleiding Beekstijn

19 apr

Treed in de voetsporen van vroegere bewoners en ontdek de hoogtepunten uit de cultuurgeschiedenis van deze oude buitenplaats. Met bezoek aan het hoofdhuis en de tuinen.

Overijssel

Ontdek Kasteel Eerde

22 mrt, 12,25 apr, 9,31 mei

Geniet van historie en cultuur tijdens deze rondleiding voor volwassenen op Landgoed Eerde. Betreed ook het gerestaureerde kasteel en laat je verrassen.

Zuid-Holland

Beverssporen op Tiengemetten

21 mrt

Wandel met de gids over het eiland en kom van alles te weten over bevers. Hoe overleven ze? Wat voor invloed hebben ze op de natuur van het eiland? Hoe herken je hun sporen?

Utrecht

Lentepret in Haarzuilens

3 mei

Ga op pad met de boswachter, speel de natuurbingo en ontdek de speelnatuur. Het kan allemaal tijdens de OERRR Lentepret op landgoed Haarzuilens. 🍷

bosanemoon

Slapen bij de Brabantse vennen

Beleef een onvergetelijk verblijf in de Oisterwijkse Bossen en Vennen en de Kampina (NB). Slapen doe je comfortabel in een knusse cottage in de bossen bij Oisterwijk. Onze boswachters kennen de natuur hier als hun broekzak. 's Avonds laat en in de vroege ochtend nemen ze je mee de natuur in naar bijzondere plekken. Dit speciale natuurweekend sluit je af met een uitgebreide excursie en luxe picknick op de Kampina. Data van de weekenden zijn: **14/15 augustus, 28/29 augustus, 18/19 september en 2/3 oktober (2e overnachting gratis bij elk weekend)**. Ga voor meer informatie en boeken naar nm.nl/agenda (locatie: bezoekerscentrum Oisterwijk).

Snoepfabriek

Op zonnige dagen gonst het alweer van de insecten. Neem dit bijtje dat de helmraden van een paardenbloem is binnengedrongen. Zijn lijf, inclusief zijn ogen waarvan je er een op de foto ziet, zit onder de stuifmeelkorrels. Daar zitten eiwitten in die de insecten nodig hebben voor de aanmaak van eieren. Die leggen ze in broedkamers, zoals gangetjes die kevers hebben gegraven of holle stengels. De stuifmeelkorrels wor-

den gemaakt in de helmraden van de paardenbloem. Eén bloem bestaat uit wel 250 kleine lintbloemetjes. Ieder lintbloempje heeft een eigen meeldraad en maakt dus stuifmeel. Een paardenbloem kan dus heel veel stuifmeel maken. Een heel veld vol staat gelijk aan een heuse stuifmeelfabriek, annex snoepfabriek voor insecten. Laat paardenbloemen tot na de bloei staan. De insecten zijn je dankbaar. 🍷

Mathiska Lont
Boswachter De Weerribben-
Wieden (Ov)
📷 [instagram.com/mathiska1](https://www.instagram.com/mathiska1)

Samen laten we de natuur leven

Dank aan alle
deelnemers van de
Postcode Loterij

Bekijk ook de video
over wat we konden
realiseren dankzij
de Postcode Loterij

Samen laten we de natuur leven

Dank aan alle
deelnemers van de
Postcode Loterij

Bekijk ook de video
over wat we konden
realiseren dankzij
de Postcode Loterij

**POSTCODE
LOTARIJ**

 Natuurmonumenten

Retouradres Natuurmonumenten, Postbus 2182, 3800 CD Amersfoort

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

